

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

HROZBA SÚČASNÝCH PRAKTÍK OBCHODOVANIA S
ĽUĎMI

Diplomová práca

2012

Bc. Andrej Truska

UNIVERZITA KONŠTANÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

HROZBA SÚČASNÝCH PRAKTÍK OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Diplomová práca

Študijný program: XAEEm – aplikovaná etika – etická expertíza a etické poradenstvo

Študijný odbor: 2.1.5 – etika

Školiace pracovisko: Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky

Školiteľ: PaedDr. Milan Jozek, PhD.

Nitra 2012

Bc. Andrej Truska

Abstrakt

Bc. Truska, Andrej: Hrozba súčasných praktík obchodovania s ľuďmi, Diplomová práca, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky.

Školiteľ: PaedDr. Milan Jozek, PhD. Nitra: UKF, 2012. 61 s.

Práca sa zameriava na priblíženie rastúceho fenoménu obchodovania s ľuďmi a na praktiky, ktoré súčasní obchodníci využívajú. Hrozbu obchodovania s ľuďmi spracúva z rôznych uhlov pohľadu, ale majúc neustále na pamäti etické dopady fenoménu obchodovania s ľuďmi. Obchodovanie s ľuďmi neodsudzuje, nehodnotí, len analyzuje a naznačuje možné dopady. V úvode sa práca zaoberá obchodovaním s ľuďmi ako s historickým fenoménom, ktorý je súčasťou kultúry. Zdôrazňuje, že obchodovanie s ľuďmi zažívalo najväčší rozmach v dobách ekonomickej nestability a veľkých rozdielov medzi ekonomickými vrstvami. Podoby súčasného obchodovania sú s tým úzko späté a práca medzi príčinami zdôrazňuje ekonomickú situáciu, ale najmä konzumný spôsob života a krízu hodnôt vo svete. Následne sa zaoberá prejavmi a dopadmi obchodovania s ľuďmi a pozerá sa na ne cez optiku etiky vnímajúc porušovanie morálky, etiky, mravov, ale aj potenciálne a reálne eticko-právne riziká. Nevyhýba sa ani možnostiam prevencie a v praktickej časti na základe dotazníkového exploračného výskumu analyzuje stav, aký v tejto problematike vnímajú mladí ľudia a posudzuje rizikovosť ich správania. Zdôrazňuje toleranciu, hodnotu rodiny, dobro, morálku, ale aj potrebu autority a spravodlivosti.

Kľúčové slová: Obchodovanie s ľuďmi. Hrozba. Morálka. Hodnoty. Dôstojnosť. Ľudskosť.

Abstract

Bc. Truska, Andrej: Threat of the present practice of Human Trafficking. Diploma Thesis. University of Constantine the Philosopher in Nitra. Faculty of Arts; Department of General and Applied Ethics.

Thesis Supervisor: PaedDr. Milan Jozek, PhD. Nitra: 2012. 61 p.

The work is dealing with the growing phenomenon of human trafficking and the practices used by current traders. The threat of human trafficking is dealt with from different angles but always bearing in mind the ethical impact of this phenomenon. Trafficking is not evaluated nor condemned, it is only analyzed and certain possible and potential impacts are indicated. At the beginning the work focuses on human trafficking as a historical phenomenon that is part of the culture. It points out that human trafficking experienced the greatest upswing and expansion in times of economic instability and great economic disparities between economic groups. The similarities of the current trafficking are closely connected with the same phenomena. This diploma work emphasizes the economic situation as one of the causes of human trafficking. However, the most important causes are the consuming society we live in and the crisis of values in the world. Next part of the work mentions manifests and consequences of trafficking and looks at them through ethics and ethical rules, values perceiving the violation of basic morals, but also potential and real ethical and legal risks. The work doesn't avoid mentioning possibilities of prevention and the practical part, containing exploratory research, analyzes the situation prevailing in this issue among young people. It shows how they perceive trafficking and also assesses the risk they take thanks to their behaviour. The diploma work stresses tolerance, importance of family, values, good morals, but also the need for authority and justice.

Key words: Human Trafficking. Threat. Morals. Values. Dignity. Humanity.

Obsah

Úvod.....	7
1 Obchodovanie s ľuďmi ako historický fenomén.....	9
2 Podoby obchodovania s ľuďmi.....	14
3 Príčiny obchodovania s ľuďmi.....	17
3.1 Novodobé otrokárstvo.....	18
3.2 Hrozba obchodovania s ľuďmi pre potrebu orgánov.....	21
3.3 Prostitúcia ako súčasť obchodovania s ľuďmi.....	23
4 Prejavy obchodovania s ľuďmi.....	25
4.1 Dôsledky porušovania práva a slobôd.....	26
4.2 Viditeľné prejavy obchodovania s ľuďmi.....	27
4.3 Ohrozené vrstvy spoločnosti.....	29
5 Prevencia a boj proti organizovaným skupinám.....	31
6 Etické dopady fenoménu obchodovania s ľuďmi.....	35
7 Exploračný výskum hrozieb obchodovania z pohľadu mládeže.....	39
7.1 Cieľ exploračného výskumu a stanovenie hypotéz.....	40
7.2 Metodika zberu dát.....	41
7.3 Výber súboru respondentov výskumu.....	42
7.4 Analýza a interpretácia výsledkov.....	43
7.5 Diskusia.....	52
Záver.....	54
Zoznam použitej literatúry.....	56
Príloha A- Dotazník: Vedomosti o hrozbe obchodovania s ľuďmi.....	59
Príloha B- Dotazník: Rizikovosť správania mladých ľudí.....	61

ÚVOD

Obchodovanie s ľuďmi je fenoménom, ktorý je hrozbou pre všetkých ľudí bez rozdielu. Nemôžeme tvrdiť, že niekoho z nás sa netýka, a keďže praktiky organizovaného zločinu sú modernejšie a brutálnejšie, musíme o tejto hrozbe vedieť čo najviac. Vedomosti nám totiž otvárajú obzory k tomu, aby sme porozumeli práci obchodníkov s ľuďmi a znížili riziko toho, že sa staneme ďalšou obeťou.

V práci sa pokúsime predstaviť hrozbu súčasných praktík obchodníkov s ľuďmi ako fenomén, ktorý je súčasťou našej histórie. V jednotlivých kapitolách sa venujeme tomu, že obchodovanie s ľuďmi je rastúcim trendom, ale ponúkame náhľad na to, ako ho odhaliť, vnímať a predchádzať tomu, aby sa v našom okolí vyskytli obeť. Nepovažujeme žiadnu zložku obchodu s ľuďmi za prirodzene zlú, alebo dobrú, skôr hľadáme odpovede na to, aké hodnoty sa vytratil, ak hovoríme o novodobých „otrokoch“.

V prvej kapitole predstavujeme obchodovanie s ľuďmi ako historický fenomén a ako prejav moci silnejšieho. Otrokárstvo história pozná od nepamäti, ale jeho podoba sa zmenila. Kým v minulosti sa človek nevoľníkom stával, aby si pomohol a aby pomohol svojej rodine, dnes sa ním stáva v naivnej nádeji a túžbe po pohodlnom živote, po peniazoch. Motivácie sú teda radikálne odlišné.

Na pochopenie obchodu s ľuďmi musíme poznať jeho podoby. Týmto sa venujeme v druhej kapitole. Podoby obchodovania s ľuďmi sa líšia v jednotlivých obdobiach a aj v jednotlivých krajinách. Niekedy ide o zneužívanie na prácu, o vykorisťovanie, o nútené manželstvá, ale niekedy hovoríme aj o obchodovaní za účelom prostitúcie, obchodu s orgánmi, či adopcie. Podoby obchodovania sú rôzne, ale pre obeť stále traumatizujúce. Pre verejnosť sú najšokujúcejšie prípady, ktoré sa týkajú detí, ale niektoré podoby obchodovania s ľuďmi sú verejnosti skryté, nevenuje sa im pozornosť a to riziko zväčšuje.

V ďalšej kapitole sa venujeme príčinám obchodovania s ľuďmi. Príčiny hľadáme na strane autorít, akými je štát, či rodina, ale neprisudzujeme ich výhradne zločinu, obchodníkom s ľuďmi. Príčiny musíme hľadať aj na strane obetí. A samozrejme, príčiny tkvejú aj v stave spoločnosti, v hodnotách, ktoré uznávame, v spôsobe života, ktorý žijeme.

Následne sa venujeme prejavom obchodovania s ľuďmi a ich dôsledkom. Upozorňujeme na ohrozené skupiny obyvateľstva a to na ženy, deti, menšiny, sociálne znevýhodnené skupiny. Prejavy obchodovania s ľuďmi sa odzrkadľujú na stave psychiky jednotlivca, ale obchodovanie s ľuďmi má aj veľký dopad na ekonomiku, spoločenskú

situáciu, pracovný trh, medziľudské vzťahy. Len máloktorá kriminálna aktivita je natoľko rozsiahla a dokáže zasiahnuť toľko oblastí života.

Ponúkame aj možnosti prevencie a upozorňujeme na etické aspekty spravodlivosti a morálky. Zdôrazňujeme toleranciu a potrebu autorít, ale aj potrebu návratu k rodine a odklon od materiálnych hodnôt a od sveta moci, peňazí a konzumu. Následne v práci rozoberáme etické dopady fenoménu obchodovania s ľuďmi, ktoré sa najzávažnejšie prejavujú porušovaním ľudských práv a ľudskej dôstojnosti. Medzi ďalšie dopady patrí rozvrat spoločnosti, prečiny voči morálke, porušovanie dobrých mravov, ale venujeme sa aj ďalším eticko-právnym rizikám.

Praktická časť práce prináša náhľad na súčasný stav vedomostí mladých ľudí a riziká, ktoré s ich správaním súvisia. Dotazníkovou formou odpovedalo 150 maturantov na otázky, ktoré ukázali, že prevencia v oblasti obchodovania s ľuďmi nie je dostatočná. Obsahová analýza exploračného výskumu má za cieľ poukázať na to, že mladí ľudia nie sú vedení k tolerancii, k empatii a médiá im ponúkajú skreslený obraz toho, ako vyzerá šťastie. Túžia po peniazoch, sláve a úspechu a v rodine a v škole často nenachádzajú podporu. Pohodlie a luxus sú súčasťou ich predstáv o peknej budúcnosti, vytrácajú sa duchovné hodnoty a vzťahy sú povrchnejšie než v minulosti. Na základe prvej časti dotazníka získavame informácie o tom, ako mladí ľudia vnímajú obchod s ľuďmi a druhá časť dotazníka ukazuje, že zámienky, s ktorými pracujú obchodníci s ľuďmi a ich praktiky sú úspešné najmä pre hodnoty, ktoré mladí ľudia vyznávajú a pre nedostatok podpory a prevencie.

Po vyhodnotení sme predostreli návrhy pre prax a pokúsili sme sa poukázať na etické aspekty tohto fenoménu, ktorý vo svete silnie. Musíme bojovať spoločne proti modernému otroctvu, proti obchodovaniu s ľuďmi, proti nútenej prostitúcii a obchodu s deťmi. Musíme sa o to pokúsiť všetci, pretože hoci obeť sú vo veľkej miere zo znevýhodnených skupín, je potrebné vnímať ich ako obeť a nie ako strojcov svojho osudu. Neexistuje človek, ktorý by bol vo svojom statuse obeť zámerné. Všetky obeť sú bezmocné a nevinné. Človek sa musí vrátiť k prirodzenej ľudskosti a snažiť sa žiť v súlade s morálkou.

1. Obchodovanie s ľuďmi ako historický fenomén

Obchodovanie s ľuďmi nemôžeme v dejinách ľudstva vnímať ako celostne negatívny súbor praktík, ktoré boli vykonávané pre prospech jedného a na škodu iného alebo celej skupiny. Bolo súčasťou vtedajšieho života a snahy o rozvoj štátov priviedli nejedného panovníka, vládcu k rozhodnutiu, ktoré dnes z etického pohľadu vnímame ako nesprávne. „Už pračlovek si zotročoval ženy, deti, ukradnutých členov inej rodiny. Svojich „otrokov“ mohol vymeniť za predmety, týrať alebo aj zabiť.“ (Horecký, 1997, s.28) Napriek tomu sa k tomuto fenoménu vracajú niektorí kriminálni aj dnes, v zmenených podmienkach, v 21. storočí, keď obchod s ľuďmi má byť na ústupe. Svedčia o tom zmluvy, dohovory a práva, ktorými sa moderné štáty riadia. Je ťažké to pochopiť alebo ospravedlniť. Pokúsime sa ponúknuť celistvý pohľad na túto problematiku, lebo už Seneca povedal, že ak vidíme, že sa niekto mylí, nesmieme sa naňho hnevať, ale musíme si spomenúť, že nie je možné myliť sa schválne.

V Japonsku boli ženy, s ktorými sa obchodovalo v minulosti označované ako konkubíny a sú príkladom toho, ako sa fenomén obchodovania s ľudským telom hlboko zakorenil v istých kultúrach. Hoci mnohé konkubíny boli vzdelané a dokázali s mužmi manipulovať, išlo často o dievčatá, ktoré predali ich vlastné rodiny, alebo ich uniesli v mladom veku. Boli zneužívané, ale vychovávané k tomu, aby svoj status vnímali ako výsadu. Aj dnes v Ázii prekvitá prostitúcia a spoločnosť na ňu pozerá veľmi liberálne, čo môže byť pozostatkom, ktorý si nesú dejinami. Rovnako sa tu so ženami obchoduje, hoci od roku 1979 platí Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (Kováts a kol., 2006, s. 209).

Niektoré kategórie a skupiny ovplyvnené obchodom s ľuďmi boli označované dokonca pozitívnymi atribútmi a v niektorých, najmä chudobnejších krajinách, je to stále tak. V rôznych etapách historického vývoja tomu napomohli dokonca zákony, ktoré regulovali predaj otrokov, alebo prostitúciu. Prikazovali zasiahnutým skupinám ľudí vychádzať v určitom odevu, v určitom čase a správať sa predpísaným spôsobom. Najviac informácií o takýchto postupoch máme z obdobia rímskeho cisárstva, ako aj z obdobia od 19. storočia a to najmä v západnej Európe, ale aj v južnej a východnej Ázii. Avšak to, ako sa dnes pozeráme na obeť obchodovania má svoje korene v stredoveku. Takýto ľudia sú zväčša vylúčení z komunity a dokonca zo spoločnosti. Rovnako ako v Indii funguje delenie na kasty, aj moderná spoločnosť vyčleňuje ľudí, ktorí sú chudobnejší, menej úspešní, nižšie

spoločensky postavení. A hoci to nie je spoločnosť ochotná úplne akceptovať, často sme poznačení obrazom úspechu, ktorý nám podsúvajú médiá a následne sa stávame menej tolerantnými a obeť obchodovania nie sme ochotní vnímať nestranne a pomôcť im začleniť sa do spoločnosti. Niekedy dokonca prispievame k rozmachu obchodu s ľuďmi, a to nepriamo, svojou nevšímavosťou, čo má za následok rozmach zločinu do všetkých sfér spoločnosti a na rôznych úrovniach, keďže zločinci už nepôsobia na jednom mieste a je ťažké ich lokalizovať a identifikovať (Murdza, 2006, s. 651).

Európska morálka bola postavená na troch princípoch: na kresťanskom náboženstve, na gréckej filozofii, na rímskom práve. Morálka vznikla dávno pred nimi, ale absorbovala mnoho z egyptskej mytológie, náboženských mytológií a tá kresťanská bola pre Európu nová a zároveň najvýznamnejšia ako tvrdí Horecký (1997, s.8-9). Je zaujímavé, že práve Rím bol miestom, kde sa zotročovanie najviac praktizovalo a prebiehal tu čulý obchod s ľuďmi.

Za otroka považujeme človeka, ktorý je zbavený svojej slobody (Kane, 2007, s.8). Z histórie vnímame otroka predovšetkým ako človeka, s ktorým sa zaobchádzalo ako s majetkom. Mohol sa predávať, kupovať, mal svoju trhovú cenu. Organizovali sa trhy a aukcie otrokov. Dnes tiež používame slovo otrok, ale moderní otroci sú na tom v istom slova zmysle ešte horšie. Kým v dejinách bol otrok so svojim stavom stotožnený, dnes sa otrokom stáva človek z pozície slobodného človeka a prichádza tak o svoju základnú nezávislosť, o svoju podstatu. Proti svojmu presvedčeniu a vôli je prinútený pracovať, predávať svoje telo, alebo je zbavený orgánu, ale to všetko tak, že nemá právo brániť sa, je týraný a často nemá šancu brániť sa, či utiecť. To, čo sa deje nie je podľa Horeckého (1997, s. 34) len násilie a zločin, ale najmä vybočenie z ustálenej normy a bolo to tak od čias poddanstva a otrokárstva.

Otokárstvo bolo legálnou súčasťou života mnohých ľudí a národov. Otroci v starovekom Ríme, Egypte, alebo otroci na juhoamerických plantážach boli súčasťou ekonomiky v danom období v danom štáte. Dnes je otroctvo zakázané, ale napriek tomu existujú ľudia, ktorí sa ním zaoberajú, ktorí ľudí vykorisťujú. Na porovnanie môžeme uviesť, že tak ako v starovekých štátoch boli veľké rozdiely medzi vrstvami obyvateľov a bohatí následne využívali tých najchudobnejších, tak rozmach obchodu s ľuďmi v súčasnosti spôsobila zrejme nevyrovnaná ekonomická situácia vo svete.

Kým v minulosti bol otrok v spoločnosti známym pojmom a nič sa neutajovalo, dnes je obchodovanie s ľuďmi trestným činom a prebieha tajne, rôznymi spôsobmi. Obchodníci s ľuďmi lákajú svoje obeť do pasce, alebo ich rovno unášajú. Dnes štát dbá na to, aby sa

takéto prípady nestávali a má celú plejádu štruktúr, ktoré pomáhajú obetiam obchodovania s ľuďmi, ale v minulosti bol často aj štát zodpovedný za zotročovanie ľudí a to nielen v starovekých štátoch alebo pri zaberaní územia a zotročovaní kolónií. Nútená práca a obchodovanie s ľuďmi prebiehali aj na úrovni väzníc alebo pri okupácii krajín počas vojen a podľa Andersonovej a Davidsonovej za mnohé prípady obchodovania je aj dnes zodpovedný štát, buď priamo, alebo sprostredkované (2003, s. 46).

Historicky sú niektoré štáty celé generácie súčasťou otrokárskoho systému. V afrických krajinách žije stále mnoho ľudí v otroctve a s ľuďmi sa obchoduje aj v arabskom svete, kde sa predávajú dodnes ženy mužom. Obchod so ženami na prostitúciu zase zažíva stále veľký rozmach v ázijskej časti sveta. Môžeme predpokladať, že etické otázky z hľadiska obchodníka s ľuďmi súvisia predovšetkým s hodnotovým rebríčkom. Ak totiž obchodník vyznáva náboženský hodnotový systém je pre neho ťažšie stotožniť sa s predstavou obchodovania s ľuďmi, ktorí sú slobodní a majú svoje práva. Platí to najmä pri najtraumatizujúcejších faktoroch, akými sú podľa Kovátsa (2006, s. 185) mučenie, nezákonné obchodovanie, sexuálne násilie a podobne.

Na našom území nie sme zmierení s predstavou obchodovania s ľuďmi, nevnímame ho ako súčasť života, súčasť dejín. Ľudia boli predávaní ako nevoľníci a otroci na našom území v stredoveku, ale panovníci ani vtedy nevnímali otrokov a nevoľníkov ako zdroj svojho príjmu a na našom území sa s ľuďmi výraznejšie neobchodovalo, neboli predávaní do cudziny. Ako uvádza Marsina (1975, s. 42), obvykle sa s nimi obchodovalo v rámci hradu a podhradia, kde sa zdržiavali.

Ďalšie prejavy obchodovania s ľuďmi a využívania ľudí na prácu sa objavujú až s príchodom pracovných táborov. Verejne sa o nich vedelo a ľudia považovaní za politicky nespoľahlivých boli nútené prevezení. V tomto prípade dostávali plat, aby sa praktiky štátu ospravedlnili, ale zároveň platili poplatky za stravu, za ubytovanie a k práci ich primáli po nátlakom. Takáto lacná pracovná sila sa objavuje aj dnes. Dnes ju ale nesprostredkuje zväčša štát, či oficiálna organizácia, ale jednotlivец, zločinecká skupina. Nalákajú obeť na prácu, na dobrý zárobok a následne ju odvezú za hranice a nechajú bez dokladov a bez peňazí.

Obchod s ľuďmi často súvisí s prostitúciou, pornografiou a sexuálnymi formami otroctva. Keďže prostitúciu a pornografiu vykonávajú mnohí dobrovoľne, je ťažké tieto formy rozlišovať a postihovať a naša spoločnosť nevníma porušovanie dobrých mravov tak závažne ako kedysi. Dalo by sa povedať, že máme veľmi liberálny a tolerantný prístup k týmto otázkam a prácu zločincov to zjednodušuje. V prípade, že niekoho odhalia, nevie

sa o tom, verejne sa o obchode s ľuďmi na tieto účely nehovorí dostatočne. Prichytení obchodníci s ľuďmi sú trestaní len za čiastkové zločiny, ako napríklad za ublíženie na zdraví alebo obmedzenie osobnej slobody ako zdôrazňuje aj Malankevič (2011, s. 65).

Dejiny obchodovania s ľuďmi sú pestré a siahajú do dávnej minulosti, ale boj proti obchodu s ľuďmi nie je taký starý. Prvé náznaky podniklo Spoločenstvo národov, následne OSN a prijalo Konvenciu o boji proti zneužívaniu ľudských bytostí a vykorisťovaní blížneho prostitúciou, ktorú ratifikovala väčšina krajín vrátane ČSR (Válková, 2003, s.28).

Obchodovanie s ľuďmi je produktom ľudskej spoločnosti. Po rímskom období a 19. storočí, môžeme hovoriť o treťom rozmachu otrokárstva práve teraz. Detský fond OSN upozorňuje na to, že ročne sa obeťami obchodu stávajú milióny detí. Táto problematika je natoľko závažná, že Ziererová (2006, s. 4) uvádza, že v roku 2004 vznikol a bol schválený rámcový program zameraný na boj proti sexuálnemu zneužívaniu a detskej pornografii. Presné údaje o tom, koľko dospelých sa stane obeťou nemáme. Ale číslo by to bolo určite vysoké a šokujúce.

Tento druh kriminality mení v priebehu vekov svoj charakter. Zarážajúce je, že obchodovanie s ľuďmi sa mení, praktiky obchodníkov sú agresívnejšie, brutálnejšie. Spoločnosť je otupená množstvom negatívnych správ a hodnotí niektoré prípady cynicky. Páchatelia dokážu svoje okolie ľahšie manipulovať a vďaka prepojeniu na organizované zločinecké skupiny nepostupujú len sami, ale spolu, čo môže potenciálne odhalenie skomplikovať. Takýto zločinci totiž používajú praktiky na zastráňovanie obetí, ale aj svojho okolia. Ľudia, ktorí by mohli a mali obetiam pomôcť, sú voči násiliu odolní, alebo dokonca až tolerantní, prípadne nereagujú z pocitu strachu.

Obchodovanie s ľuďmi nepozná žiadne hranice. Nepozná hranice geografické, ani spoločenské a neriadi sa kultúrnymi odlišnosťami a sociálnymi normami. Do obchodu s ľuďmi sú zapojené rôzne vrstvy spoločnosti a obeťou sa môže stať prakticky každý. V súčasnosti obchodovanie prebieha stále po celom svete, ma rastúcu tendenciu. Presné štatistické údaje neexistujú, ale denne sa týka tisícov ľudí, ktorí trpia. Obchodovanie s orgánmi, prostitúcia, či únosy pre účely adopcie sa dejú doslova na objednávku, a preto sa týkajú každého z nás. Je to fenomén, pred ktorým nemôžeme zatvárať oči, alebo hádzať zodpovednosť na politikov, alebo policajtov. Organizovaný zločin má svoje praktiky a silnie, ale je na každom z nás ako sa zachová, aby nebol číslom v štatistike. Rozmach súčasných praktík obchodovania s ľuďmi je aj výsledkom pokryteckej morálky dnešných ľudí, ktorí majú nesprávny pohľad na to, čo sa deje okolo nich. Domnievajú sa, že to, čo sa ich netýka priamo, im nemôže ublížiť. Zločincov, ale aj obeť, odsudzujú, alebo odsúvajú

na okraj spoločnosti a nechcú s nimi mať nič spoločné. Aj vďaka tomuto postojom mnohých sa obeť nedokážu zaradiť do spoločnosti a vracajú sa do rizikového prostredia, ktoré aspoň dobre poznajú, alebo sa samy stávajú kriminálnikmi.

O úspechu a neúspechu civilizácie rozhodovali, rozhodujú a budú rozhodovať najmä tieto parametre: legitimita spôsobu, akým sa k moci dostane vládnuca elita, prírodné prostredie, komplexnosť spoločnosti, nové usporiadanie štátov a stanovenie ich priorít, zvládnutie migrácie a ochrana strategických zdrojov, pohyby etník a sociálna a kultúrno-náboženská transformácia, duchovné vykorenenie, úpadok náboženstva a absencia duchovných hodnôt, skaza inštitútu rodiny, úpadok rodiny, vysoký stupeň blahobytu, schopnosť predvídať budúci vývoj (Bárta, M.-Kovář, M., 2011, s.37).

V dejinách vnímame mnoho príkladov toho, ako dopadli civilizácie, ktoré podporovali pudy bohatých a stavali na obchode s ľuďmi a otrokárstve. Otroci získavali všade postupne práva, ale ich sloboda bola len oficiálna, sociálne je totiž otrok stále otrokom a ak sú praktiky kruté, tak zostáva otrokom aj mentálne.

2. Podoby obchodovania s ľuďmi

Určite obchodovanie s ľuďmi funguje ako každý iný obchod, čo znamená, že má svoj trh, stanovené ceny, ponuku i dopyt. Z etického hľadiska z toho vyplýva, že existujú ľudia, ktorí majú o túto formu obchodu záujem. Zákony obchodu a trhu sú totiž neúprosné a tam, kde nie je dopyt, nie je potrebná ani ponuka. Ľudia, ktorí predstavujú stranu dopytu sú teda najväčšou hrozbou. Ich praktiky sú amorálne, porušujú dobré mravy, zásady modernej spoločnosti a ak sú schopní vykonávať nelegálnu činnosť, cieľom by malo byť pochopiť ich zmýšľanie, zmeniť postoj, zastaviť ich za každú cenu. Ak nie represívnymi opatreniami, tak práve výchovou spoločnosti, vzdelávaním detí, žien, chudobných komunít a sociálnymi programami, ktoré poskytnú alternatívu ľuďom, ktorí sa ocitnú v núdzi a sú ľahkými obeťami obchodníkov (Anderson- Davidson, 2003, s. 46-47).

21. storočie by nemalo niesť stopy otrokárstva, vykorisťovania, nútenej prostitúcie, predaja detí, či orgánov. Súčasné praktiky obchodníkov s ľuďmi sú premyslenejšie a ich prácu zjednodušujú moderné technológie a otvorené hranice, ale práve tie isté faktory môžu pomôcť v boji proti nim. Svet si totiž môže vymieňať informácie neobmedzene, a tak hrozby eliminovať (Dessy- Pallage, 2003, s. 15). Ak sa zvýši povedomie ľudí, problém môžeme spoločne vyriešiť, hoci ide o fenomén, ktorý sprevádza ľudstvo od nepamäti. Musíme chápať rozličné kultúry a rozličné náboženstvá, či etniká, u ktorých je obchodovanie súčasťou ich tradície a tradičných hodnôt. Zároveň však musíme rozlíšiť, kedy ide o porušovanie práv človeka a vedieť takémuto človeku poskytnúť pomoc na všetkých úrovniach- sociálnej, psychologickej, či právnej.

Obchodovanie s ľuďmi má mnohé podoby a líši sa v rôznych krajinách a rôznych obdobiach. Najčastejšie prebieha obchodovanie s ľuďmi z dôvodu práce, prostitúcie, pornografie, predaja orgánov a pri deťoch aj z dôvodu adopcie (Vaníčková, 2001, s. 30).

Obchodovanie s ľuďmi môže organizovať blízka osoba, dokonca v niektorých prípadoch je to rodič. S obeťou manipulujú a tak je presvedčená, že jej správanie je buď normálne, alebo dokonca výnimočné. Obete takéhoto obchodovania majú pocit, že sú obdivované za to, že dokážu finančne zabezpečiť niekedy aj celú rodinu. Takáto podoba obchodovania s ľuďmi je častá najmä v moslimských kultúrach, ale aj u nás u rómskeho etnika. Najčastejšie sú jej obeťami mladé dievčatá, ktoré predávajú ešte pred dovŕšením plnoletosti. O tejto podobe obchodovania s ľuďmi sa často vie, ale keďže je spätá s tradíciami a kultúrou daných etník, obeť nie sú v mnohých prípadoch evidované. Takéto

obete trpia a stávajú sa často aj osobami na úteku, ale málokedy vyhľadajú pomoc. Ich vnímanie toho, čo je správne, alebo morálne, je narušené silne tradičnou výchovou a nízkou úrovňou vzdelanosti.

Jednou z najnebezpečnejších podôb obchodovania s ľuďmi je forma, pri ktorej si obeť myslí, že je za svoj osud zodpovedná a vinná, keďže moderní obchodníci vystupujú niekedy ako seriózní sprostredkovatelia práce. Najmä mladí ľudia, obzvlášť dievčatá, dôverčivo odchádzajú do zahraničia za prácou, pri čom nepoznajú presné podmienky, nemajú overenú totožnosť obchodníka- sprostredkovateľa, či fiktívnu pracovnú agentúru. Po príchode im odoberú doklady a riziko spozorujú často veľmi neskoro, keď je šanca na útek a návrat domov mizivá. Rodiny niekedy ani netušia, čo sa s ich deťmi, či súrodencami stalo, keďže obeť cítia pocit hanby (Ellsberg- Heise, 2005, s. 126- 127). Ďalším dôvodom, prečo sa mnoho prípadov neodhalí včas, alebo sa neodhalia vôbec, je to, že obeťami sa najľahšie stávajú mladé ženy, ktoré majú narušené vzťahy s rodinou a teda ich nikto nehľadá a na zločiny tohto typu sa často príde len náhodne.

Ďalšou častou podobou obchodovania s ľuďmi je organizovaná forma, keď sú obeť unášané a následne predané. K obchodovaniu s ľuďmi prispievajú otvorené hranice a voľný pohyb, ktorého temnou stránkou je moderné otroctvo (Kane, 2007, s.5). Najčastejšími podobami obchodovania je obchod za účelom práce, prostitúcie, adopcie, alebo aj nútených sobášov.

Únos ako forma obchodovania je najšokujúcejší, keď sa týka dieťaťa. Medializované prípady sú na prvých stránkach tlače a celé týždne sú nosným momentom večerných správ. Len ťažko by sme hľadali človeka, ktorý nespozornel, keď celý svet hľadal anglické dievčatko Maddie; alebo rodiča, ktorý nepostrehol, keď Slovenskom prebehli informácie o pokusoch o únos detí pred bratislavských škôl v marci 2012. Polícia zvýšila pozornosť, rodičia boli ostražitejší a viac sa zaujímali o pohyb svojich detí, odprevádzali ich do školy a zo školy. Obchodníci totiž len využili to, čo spôsobil spôsob nášho života. Dospelí zarábajú peniaze, nemajú čas na deti a tie trávajú na ulici veľa času bez dozoru. Keďže rodičia nemajú čas sa im venovať a prevencia nie je dokonalá ani v škole, deti sú dôverčivé a prejavujú záujem a náklonnosť cudzieho človeka ocenia dôverou. Ľahko sa stanú obeťami a ak pátranie neprinesie želaný efekt okamžite, dieťa sa ľahko ocitne stovky kilometrov od domova, zmení sa, dospeje, vyrastie, zabudne (Dottridge, 2006, s. 12). Návrat sa už nemusí nikdy podariť a na to sa spoliehajú aj priekupníci a objednávateľia.

Forma obchodovania, kde sa jednotlivé ohnivé reťaze nepoznajú je modelom, ktorý je stále úspešnejší a častejší. Kriminálnik, ktorý „len“ vyrába falošné doklady potrebné na

prepravu, alebo šofér, ktorý len dopraví „tovar“ na určené miesto nebudú figurovať v štatistikách týkajúcich sa obchodovania s ľuďmi, keďže sú aj po prichytení stíhaní a trestaní za niečo iné, napr. za podvod, za únos, za korupciu. Obchod je v tomto prípade roztrieštený a je ťažké ho odhaliť a zabrániť mu. Často sa do neho zapájajú aj zdanlivo nič netušiaci ľudia, ktorí v dobrej viere pomáhajú tým, čo hľadajú prácu a rozširujú kontakt na obchodníka. Medzi jednotlivými článkami obchodu panuje nedôvera, podvody, klamstvá, fungujú tu ústne dohody, podrazy a falošné identity (Murdza, 2006). Túto podobu obchodovania s ľuďmi posilňujú jednotlivci, ktorých vedú krivé úmysly, pohybujú sa v kriminálnom prostredí a ich rebríček hodnôt je zvrátený. Nanešťastie, ich nie je málo. Toho kto za celým obchodom stojí nepoznajú mnohí, jeho identita je dobre utajená a vo väzení sa ocitajú len pomocníci, ktorých mlčanlivosť zabezpečuje strach o seba, či o rodinu, prípadne skutočne netušia, kto za všetkým je. Vyšetrovanie zlyhá a na miesta pôvodných pomocníkov sa nájde vhodný náhradník. Táto forma obchodovania s ľuďmi funguje na podobných princípoch dôvery, objednávok a štruktúr ako mafia.

Veľmi častou formou obchodovania s ľuďmi je, že sa obeťou obchodovania stáva človek, ktorý je v danej krajine nelegálne. Nelegálnych migrantov úrady neevidujú, neregistrujú a tým pádom pre ne neexistujú. Takýto zločin je veľmi ťažké odhaliť. Obete sa nemôžu voľne pohybovať, pracovať a vlastne ani žiť. To uľahčuje prácu obchodníkom s ľuďmi. Ich obeť sú zraniteľné, často neovládajú jazyk, nemajú doklady, nepoznajú okolie miesta, kde sa nachádzajú. Ich možnosti na útek, alebo snahy nájsť pomoc zlyhávajú. Ak sa ich obeť navždy stratí, často to nikto, nikdy neodhalí (ASEM, 2002, s. 67).

Spomenuli sme len niekoľko najčastejších podôb obchodovania s ľuďmi, ale jedno majú všetky spoločné- obchodovanie nie je jednoduchý jav, alebo stav. Je to súbor faktorov, súbor udalostí a sú v ňom zapletené mnohé osoby. Obchodovanie s ľuďmi sa týka nás všetkých, pretože nikto nie je úplne v bezpečí pred praktikami a hrozbami obchodníkov. V snahe zarobiť, nájsť si stabilnú prácu, vycestovať do zahraničia, získať skúsenosti sa v modernom svete môže stať obeťou ktokoľvek. Napriek všímavosti, podozrievavosti môže byť na obchod s ľuďmi zneužitý každý z nás.

3. Príčiny obchodovania s ľuďmi

Obchodovanie s ľuďmi má v rôznych krajinách rôzne príčiny. Niekedy je to núdza, chudoba, hlad, ale omnoho častejšie zvrátená snaha a túžba získať moc, peniaze a autoritu medzi organizovanými skupinami. Je veľký rozptyl aktivít, ktoré takéto skupiny vykonávajú a preto sú aj príčiny rôzne. Motivácie páchatel'ov sú dané ich túžbami, cieľmi, všetkým, čo prežívajú, aj k čomu majú odpor (Živčicová, 2006, s. 42).

Príčin, pre ktoré sa niekto rozhodne obchodovať s ľuďmi, môže byť teda nespočetné množstvo, ale keďže spoločným menovateľom páchatel'ov je agresivita, vypovedá to mnoho o ich dôvodoch. Jednou z príčin môže byť pocit ohrozenia silnejšími, bohatšími, vplyvnejšími, a keďže obchodovanie s ľuďmi je lukratívnou formou obchodu, snažia sa takýmto spôsobom páchatelia potvrdiť svoje pozície v rebríčkoch, ktoré si organizovaný zločin stavia. Ďalším pomerne častým dôvodom je opovrhovanie niektorými ľuďmi, napr. menšinami, ženami, a podobne, ktorých páchatelia považujú za vhodné obete, ktoré môžu zneužívať na prácu, prostitúciu, alebo ich nútiť k trestnej činnosti. Jedno ale majú všetky príčiny spoločné. Vždy je za tým úmysel a snaha zaistiť si výhody pre seba (Čírtková-Vitoušová, 2007). Vďaka tomu chce páchatel' budovať vlastné hodnoty, najčastejšie sa jedná o výmenný obchod, financie, alebo moc, ktorá zločincovi imponuje a vedie ich k opakovanej trestnej činnosti. Tradičné hodnoty oslabuje fakt, že moderná konzumná spoločnosť necháva ľudí „bez adekvátnej alebo žiadnej kvalifikácie“ a ľudia následne nemajú finančné prostriedky na nákladný životný štýl, ktorý im ukazujú médiá (Kane, 2007, s.19).

Príčiny páchatel'ov súvisia aj s formou, akou zločin páchajú a aj s charakterom zločinu. Nožina (2003, s.18) rozlišuje mafiu a kriminálne siete. Kým typickým príkladom mafie, je mafiánsky klan, kde sú pevné väzby, niekedy aj rodinné, a snažia sa získať moc, silu a vplyv pre seba svoju rodinu obvykle na jednom území; kriminálna sieť je obvykle zložená z článkov, ktoré sa navzájom ani nepoznajú a ide im len o zisk. Obe formy zmýšľania sú zvrátené, ale kriminálna sieť je nebezpečnejšia tým, že pracuje kdekoľvek, neuznáva žiadne authority a hierarchiu a pravidlá v nej neexistujú. Každý článok je nahraditeľný a zúčastnení zločinci sa snažia len o svoj finančný podiel. Nemajú zábrany páchať aj inú trestnú činnosť.

Príčiny musíme hľadať ale aj na strane obetí, nielen na strane páchatel'ov. Obet'ou sa môže stať prakticky každý, ako sme už spomenuli, ale sú skupiny, ktoré sa obet'ami stávajú

ľahšie a častejšie. Obeťou sa človek stáva počas svojho života. Niektorí sa ako obeť správajú predtým, než sa nimi skutočne stanú. Príčiny toho, že sa staneme obeťami musíme hľadať najprv v rodine. Typická obeť je dôverčivá, neopatrná, slabá, zo sociálne slabšej rodiny, často je naivná a pokorná, ale môže mať aj nízke vzdelanie a nedostatočné povedomie o zločine a jeho formách. Napriek tomu, ako si zväčša predstavujeme obeť, môže to byť aj silný jedinec, ktorého do spleti obchodu s ľuďmi dovedie súbor náhod a nešťastné zhody okolností. Prispieva k tomu, po rodine druhý najčastejší faktor, ktorý by mohol množstvo obetí ovplyvniť, a to sú médiá. Prevencia prostredníctvom masmédií a škôl je nedostatočná, alebo skreslená a nepriamo sú tak tiež príčinou, prečo sa obchodu s ľuďmi stále darí a jeho hrozby pretrvávajú.

3.1 Novodobé otrokárstvo

Obchodovanie s ľuďmi má mnohé príčiny. Obete sú traumatizované a viktimizované a Vaníčková (2005, s.11) upozorňuje, že pokiaľ sex nebol účelom obchodu, stáva sa často sekundárnym ziskom pre majiteľa. Najčastejšie sú novodobí otroci vykorisťovaní a trýznení inými formami a to domácimi prácami pod nátlakom, žobraním pre svojho majiteľa a často únoscu, nútením k trestnej činnosti akéhokoľvek typu. V súčasnosti obchodníci dokážu získať dôveru budúcej obeť, ponúkajú vidinu spoľahlivosti a istoty a vďaka tomu dokážu ovplyvniť názory a myslenie svojich obetí, následne obeť sociálne izolujú a v plnej miere kontrolujú. Absolútna dominancia obchodníka, únoscu alebo už „otrokára“ nastáva vtedy, keď obeť novodobého otrokárstva nadobudne pod nátlakom presvedčenie, že nútená práca, strava a občasný sex, hoci pod nátlakom, sú lepšie ako návrat domov. Pod vplyvom stresu a traumy má obeť pocit hanby a neodváži sa utiecť, alebo požiadať o pomoc (ASEM, 2002, s. 78- 80).

Obchodovanie s ľuďmi nepozná hranice, a tým, že sa otvoril pracovný trh mnohých štátov, je stále pre ľudí lákavé vycestovať do zahraničia za prácou. Tento pohyb pracovnej sily využili a využívajú aj kriminálne živly, ktoré obchodujú s ľuďmi, ako s novodobými otrokmi. Novodobé otrokárstvo má mnohé podoby. Zneužíva sa práca ľudí, ale aj ich telo. Mnoho mladých ľudí v ťažkej životnej situácii spôsobenej krízou a nedostatkom príležitostí láka vidina práce a zárobku; rovnako môžeme hovoriť o tom, že konzumná spoločnosť spôsobila, že mladých ľudí láka pocit dobrodružstva a utiekajú sa k cudzím,

pretože doma nenachádzajú pochopenie a dostatok podpory. Stávajú sa tak ľahkými obeťami obchodníkov s ľuďmi.

Obchodovanie s ľuďmi totiž nie je len navádzanie a preprava ľudí, ale aj donucovanie, únos, podvod, vykorisťovanie. Obzvlášť ohrozené sú ženy a deti, ale aj sociálne slabšie vrstvy a menšiny. Obchodovanie s ľuďmi je „tvrdou daňou za právne oslobodenie“ (Horecký, 1997, s.35).

Obchodovanie s ľuďmi je vždy zaujímavou témou pre médiá a obeť sa často dostávajú do pozície štvancov, od ktorých chce bulvárny novinár získať, čo najviac podrobností. Obeť obchodovania môže byť Slovák alebo Slovenka, ktorí skončili v zahraničí a boli tam vylákaní a prepravení, aby ich následne niekto využil, zneužil, sexuálne týral alebo nútil pracovať otrockým spôsobom, bez nároku na plat, jedlo, základné potreby. Ale pod hrozbou násilia prichádzajú obeť obchodovania s ľuďmi aj z iných krajín a pre nich je Slovensko cieľovou krajinou, alebo sa pri pokuse uniknúť trýzniteľom stáva ich azylovou krajinou, ich jedinou šancou (Musil, 1993, s. 57). Všetci bez rozdielu majú ťažký osud a sú obvykle vystrašení a šokovaní.

Verejnosc' ale obchodovanie s ľuďmi stále nevníma reálne ako hrozbu, ktorá je všadeprítomná. Pritom tento druh obchodovania sa týka všetkých, nielen znevýhodnených skupín. Niektorí obchodovanie s ľuďmi vnímajú len ako súčasť organizovaného zločinu, ale dnes už praktiky zločincov a štruktúra zločinu nie sú kontrolovateľné a nemôžeme ich presne odhaliť ani definovať. Menia sa štruktúry a obchodovanie s ľuďmi je čoraz viac problémom v rovine hodnôt, v rovine medziľudských vzťahov. Veľkú úlohu tu zohrávajú právne vzťahy, ale kríza hodnôt je tým, čo zasiahlo spoločnosť najviac. Ekonomická kríza spôsobuje len prehĺbenie rozdielov medzi ekonomickými skupinami, ale hodnotová kríza spôsobuje rozpad rodín, rozpad vzťahov, nevšímavosť, egoizmus a tie sú hlavnými pomocníkmi obchodníka s ľuďmi.

Jedným zo spôsobov novodobého otrokárstva je predaj ľudí na prácu. Ľudia sa stávajú otrokmi svojho zamestnávateľa, pretože sú neinformovaní. Odchádzajú za prácou s dôverou na lepší zárobok a lepší život, pracovné agentúry a ani sprostredkovateľov si neoveria dostatočne a rodine, priateľom nenechajú kontaktné údaje na seba ako pripomína Kaneová (2007, s. 9). Rizikovo sa správajú aj po preprave na miesto práce, nechávajú doklady bez dozoru, zdržiavajú sa na miestach, kde nie je veľký pohyb ľudí. Pravdou, ale je, že aj pri dodržaní všetkých zásad sa môžu ľudia zmýliť, prípadne nechať presvedčiť. Po predaji na prácu je problémom najmä jazyková bariéra, nedostatok peňazí na návrat, ale oveľa závažnejšie je to, že „majitelia“ svojich „otrokov“ týrajú, bijú, obmedzujú ich pohyb

a podkopávajú zvyšky ich sebadôvery (AI, 2005). Človek, ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi môže po neúspešných pokusoch o útek rezignovať a stať sa skutočne otrokom bez názoru, bez práv, bez duše, ktorý automaticky vykonáva zverené úlohy. Uniknúť často pomôže len náhoda, alebo krátka nepozornosť trýzniteľa po dlhom čase.

Novodobé otrokyne môžu byť aj ženy, ktoré boli predané svojmu partnerovi, manželovi. Boli donútené k sobášu a ich pohyb aj spoločenské zaradenie sú obmedzované mužom. Takýto typ otroctva je tiež veľmi rozšírený a to najmä v špecifických etnikách, spoločenských a kultúrnych skupinách, kde trvá niekoľko stáročí. Žena je v ponímaní niektorých mužov tovarom. Najdrahšie sú samozrejme panny. Obchodníci ich unášajú, alebo dokonca kupujú od ich vlastných rodín. Ženy sa v nerovnom vzťahu stávajú len hračkami muža, ktorému doslova slúžia v každej oblasti. Niekedy sa žena stáva otrokyňou muža až po čase (Ellsberg- Heise, 2005, s. 204). Typické sú príklady žien z Európy, ktoré sa vydali za moslimských mužov. Mnohé boli pre svojich manželov vízami do sveta a po čase nasledovalo týranie, bitky, odobratie dokladov, cesta do manželovej vlasti a otroctvo, a to v doslova neľudských podmienkach. Niektorí muži sa nezdráhali svoje manželky predávať, robiť im pasákov, alebo ich držať zavreté pred svetom, bez kontaktu s rodinou. V niektorých kmeňových spoločnostiach alebo v chudobnejších krajinách sa dodnes obchoduje so ženami a žena tu má hodnotu pár kusov tiav, či dobytky. Aj po predaji jej život nemá rovnakú hodnotu, ako život muža. V niektorých častiach sveta stále chýba osveta, chýba ruka zákona, rovnoprávnosť. Tragédiou je, že sa takéto prípady stávajú aj v modernej spoločnosti, vo vyspelých štátoch.

Otrokmi v určitom slova zmysle sú aj ženy, deti, ale dokonca aj muži, ktorí boli predaní na prostitúciu (Brussa, 1999, s. 13). Niektorí odchádzajú dobrovoľne, ale netušia, čo ich čaká, čo sa za ponukou práce skrýva. Iní sú zavraždení nedobrovoľne. Prostitúcia je verejne známy fenomén a postoj ľudí k nej je laxný. Toleruje sa prostitúcia takmer všade a občas sa o nej hovorí ako o najstaršom remesle. Aj tento postoj pomáha obchodníkom s ľuďmi, keďže obeť často neverí nikto. Pozerajú sa na ňu s odporom a obeť samá sa boja návratu do normálneho života, pretože sa boja odsudzovania a vyčlenenia zo spoločnosti. Prostitútky, ktoré sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, nemajú doklady, sú bité, týrané, držané na miestach, ktoré nepoznajú, často sa im podávajú drogy a sú závislé na svojich vykorisťovateľoch, od ktorých závisí každý ich deň, každý pohyb, či prídela jedla. O ľudskej dôstojnosti tu nemôže byť reč. Pravidelné zneužívanie a brutálne praktiky obchodníkov s ľuďmi z obetí vysávajú životnú silu, nevedia ako a kde hľadať pomoc

a rezignujú (Čírtková- Vitoušová, 2007, s. 26). Tragickým dôsledkom je, že sa z nich stávajú narkomanky, bezdomovkyne, alebo v beznádeji ukončia svoj život samovraždou.

Slovo otrok evokuje najmä prácu, bez adekvátnej odmeny a bez zabezpečenia základných práv (Musil, 1993). Takýmito otrokmi sa stávajú aj mladí ľudia, ktorí odchádzajú za prácou do zahraničia a pracujú na farmách, alebo v domácnostiach, kde sú držaní bez možnosti kontaktovať rodinu, bez peňazí na návrat, bez dokladov. Brutalita vykorisťovateľov je veľká a šanca na návrat sa znižuje každým dňom. Aj preto by mladí ľudia mali byť poučení, mala by sa venovať pozornosť prevencii a spoločnosť by sa mala vrátiť k tradičným hodnotám. Pomoc a podporu musia mladí ľudia nachádzať v rodine a priateľoch, ktorí by mali vedieť, kde sa ich príbuzný, či priateľ nachádza, s kým a ako ho kontaktovať. Tieto kroky, ale najmä tradičné hodnoty a dobré vzťahy, morálka a dobré mravy, môžu zabrániť množeniu prípadov, keď sa človek ocitne v hraničnej situácii, ako obeť obchodovania s ľuďmi a je predaný na prácu, bez možnosti skorého návratu, alebo pomoci.

3.2 Hrozba obchodovania s ľuďmi pre potrebu orgánov

Deti v škole sa učia o obetiach nepokojov, svetových vojen. Vieme o hrozbe terorizmu. Chápeme, že ľudský život sa nedá oceniť nejakou sumou. Na druhej strane uzatvárame poisťky. Štáty vyplácajú pozostalým peniaze za stratu ich milovaných. Znamená to, že na jednej strane nechceme pripustiť, že ľudský život je komodita, ktorá sa dá vyčíslieť a na druhej strane pripúšťame, že to tak je. Každý ľudský život by však potom mal mať rovnakú hodnotu, ale v praxi vidíme, že to nie je tak. Niekedy záleží na spôsobe smrti, inokedy na vinníkovi, šikovnosti obhajcu, alebo výške poisťky. A v niektorých krajinách nezáleží na ničom, život má hodnotu náboja, hodnotu hrudy zlata, drahého kameňa, alebo niekoľkých kusov krávy, či kúska poľa.

Ľudia sú ochotní predávať svoje výrobky, svoje schopnosti, zručnosti, ale na otázku, či by predali kus seba, svoj orgán, odpovedajú záporne. Ale nie všetci. V hraničných situáciách, v zúfalstve, niektorí siahajú po internete a ponúkajú svoje orgány za presnú trhovú cenu, ktorá je niekedy až šokujúco nízka (Kuba, 2011).

Z histórie vieme, že ľudia neschopní platiť poplatky, dane a dlhy prišli o končatinu, alebo boli predaní do otroctva. Dnes sa chcú dlhovo zbaviť predajom orgánov. Nelegálny trh s orgánmi prekvitá, pretože darcov je málo a legislatíva zdĺhavá a v každej krajine iná

a čakateľov na orgán naopak pribúda. Súvisí to s konzumným spôsobom života, so stresom, s civilizačnými chorobami. Hovorí sa, že zúfalí ľudia, robia zúfale činy a v tomto prípade to určite platí. Ľudia vychovávaní vo viere a láske zneužijú svoje postavenie, moc, alebo majetok, aby si kúpili zdravie.

V niektorých krajinách musí darca súhlasiť, aby jeho orgány po smrti mohli transplantovať, je to tak napríklad v USA. Možno práve preto pacienti cestujú do iných krajín, kde sa zúfalo snažia získať orgán, napríklad aj nelegálnou cestou. V niektorých krajinách je mŕtvy človek automaticky darcom orgánov, ak to vyslovene nezakázal. Tak je to aj na Slovensku. U nás sa darovanie riadi zákonom 576/2004 Zb. o zdravotnej starostlivosti. Každé darovanie je bezplatné, čím sa vylúčia rôzne pochybné motívy darcovstva, napríklad motivácia finančná, materiálna.

V ďalších krajinách obchodovanie s orgánmi priam podporujú. Napríklad Irán vyplatí každému darcovi obličky 1200 dolárov, sumu samozrejme hradí príjemca. No a médiami preleteli aj správy o čínskych väzňoch, ktorých orgány nelegálne predávali po tom, ako ich popravili (Šenovský, 2007).

Najčastejšie vyhľadávaným orgánom, s ktorým sa obchoduje sú už spomínané obličky. Obličky sú párový orgán, a teda sa dá prežiť aj s jednou. Obchodníci s ľuďmi, ktorí svoje obete zveria do rúk šarlatánov a nechajú im odstrániť obličku, zarábajú veľa peňazí, pretože konzumný spôsob života zapríčiňuje stále častejšie ochorenia obličiek. Populácia je obéznejšia a mnohí na obličku čakajú celé roky. Dokonca sa v tlači objavujú aj názvy ako obličková turistika, alebo „obličkové safari“ (Kuba, 2011). Keď si bohatí pacienti nevedia už predstaviť život s neustálymi dialýzami a užívaním liekov, odcestujú do Afriky, Indie, alebo Rumunska, Moldavska a orgán si „jednoducho“ kúpia. Vo filme Milionár z chatrče sa objavuje motív chudobných detí zo slumov, z predmestia, ktorým násilne odoberú orgán. Obchodníci s orgánmi sú členmi gangov. Obchod je výnosný a funguje napriek zákonom. Mnohí pacienti, ale aj nedobrovoľní darcovia umierajú, keďže transplantácie sa nevykonávajú v oficiálnych nemocniciach a hygiena je nedostatočná. Niekde ide o výnosný obchod, do ktorého je zapojená aj miestna nemocnica. Ved' chorý človek je zúfalý a ak dospel tak ďaleko, že porušuje zákon, aby prežil, potom je ochotný za nádej na život zaplatiť prakticky akúkoľvek sumu.

Niektorí liberáli by mohli navrhnúť legalizáciu predaja orgánov, aby sa zničil čierny trh a aby sa odstránili aktivity obchodníkov s ľuďmi. Zároveň by chudobní ľudia legálne predali svoje orgány. Z etického hľadiska by sa človek nemal stať tovarom, nemal by sa predávať po častiach a nemal by sa dostávať do situácie, ktorá nie je vôbec dôstojná.

Nemôžeme zneužívať chudobu, utrpenie ľudí. Takýto stav by bol absurdný a neprípustný. Ľudia by v čase krízy ponúkali na predaj obličky, oko, prsty, alebo dokonca kožu, či končatiny. Podmienky transplantácie by sa síce sledovali a prísne kontrolovali, ale stav spoločnosti by to určite nezlepšilo. Posilnila by sa hodnota peňazí v spoločnosti a v honbe za zdravím by sa zločinu otvorili nové dvere. Už by to nebolo nelegálne obchodovanie s orgánmi, ale nelegálne získavanie financií na obchod s orgánmi.

Obchodovanie s orgánmi je vrcholom činností, ktoré predstavujú úpadok ľudstva a základných tradičných hodnôt. Ak sa človek stane obeťou obchodovania s ľuďmi prichádza o svoju dôstojnosť. Obchodníci sa previnia voči morálke, porušujú dobré mravy, ľudské práva a nevnímajú svoju obeť ako človeka s rovnakými právami. Dokážu zničiť život človeka pre svoj prospech, pre svoje egoistické túžby, pre peniaze. Otázkou zostáva aj to, akú rolu to hrá dopyt. Musíme totiž pripomenúť, že žiaden obchod sa neuskutoční bez kupujúceho. A hrozbou sú aj ľudia, ktorí sú ochotní za svoje zdravie zaplatiť cenu vo výške života iného človeka. Neexistuje štúdia, ktorá by sa tomu venovala, ale isté je, že takýto ľudia necítia pocit viny a nevnímajú aspekt spravodlivosti, respektíve nespravodlivosti. Hodnoty v konzumnej spoločnosti sú posunuté, zmenené a prechádzajú krízou.

3.3 Prostitúcia ako súčasť obchodovania s ľuďmi

V súčasnosti prekvitá vo svete prostitúcia dospelých, ale bohužiaľ aj detí. Niekedy máva formu, ktorá je v spoločnosti prijateľná a je vykonávaná dobrovoľne. Je z etického hľadiska neprijateľné, že pre mnohých mladých ľudí sa stáva prostriedkom, ktorý ich vytiahne z chudoby a dostane medzi dobre situované vrstvy v krajine. U tých, čo prostitúciu organizujú alebo vykonávajú dobrovoľne, je prejavom emocionálnej nezrelosti, nespokojnosti, nízkej alebo žiadnej sebalásky a sebaúcty. Ak je prostitúcia vykonávaná pod nátlakom obchodníka s ľuďmi, spomínané prejavy nie sú jej príčinou, ale dôsledkom. Dôsledkom, ktorý sa veľmi ťažko napráva a proti ktorému sa ťažko bojuje.

Obchodovaniu so ženami a deťmi za účelom sexu sa hovorí obchod s bielym mäsom a je globálnym problémom, ktorý sa podľa odhadov rôznych odborníkov a organizácií týka až pol percenta svetovej populácie. Zaoberajú sa ním oficiálne organizácie v rámci štátov, rovnako vládne i mimovládne (Vaníčková, 2005, s. 47).

Obchod so ženami najviac prekvitá v Ázii, kde transakcie prebiehajú neprestajne od 20.storočia a sú oveľa menej humánne, než tie v Európe a Amerike. Hlavným „tovarom“ obchodu sú však naďalej dievčatá a ženy z východnej Európy, najviac z chudobných oblastí krajín bývalého Sovietskeho zväzu.

Slovensko nie je výnimkou a najčastejšie je tranzitnou krajinou. Musíme však s poľutovaním konštatovať, že napriek snahám všetkých organizácií a zložiek v štáte, sa často stáva aj cieľovou krajinou a nezriedka aj zdrojovou krajinou (Musil, 1993, s. 43).

Obchod so ženami pre účely prostitúcie sa riadi pravidlami každého obchodu, čo znamená, že po prostitútkach je neustály dopyt. Je to vizitka spoločnosti, alebo prejav zvrátených hodnôt, ktoré nám priniesol rýchly spôsob života. Neznamená to automaticky, že zvýšením dopytu po prostitúcii sa zvýši množstvo obetí obchodovania s ľuďmi. Prostitúciu totiž mnohé ženy vykonávajú dobrovoľne, ale môžeme predpokladať, že trh obchodníkov s ľuďmi sa tým tiež posilňuje (Anderson- Davidson, 2003, s. 11).

4. Prejavy obchodovania s ľuďmi

Obchodovanie s ľuďmi je sprevádzané násilím. Súčasné praktiky obchodníkov sú opatrnejšie, ale o to nebezpečnejšie. Keďže obchod je flexibilný a pružne reaguje na dopyt, prejavy sú krátkodobé a o to potrebnejšia je kooperácia všetkých zložiek.

Jedným z prejavov je strach obeť, ktorý môže okolie spozorovať. Ďalej je to pohyb osôb, ktoré sú podozrivé a na istom mieste sa objavia náhle, zotrúvajú krátko a snažia sa vlákať človeka do pasce. Obeť obchodu je najčastejšie omámená, uspaná, alebo vydieraná. Je dôležité upozorniť, že obchodníci sú si plne vedomí, že páchajú trestnú činnosť a svoje správanie zväčša dobre utajujú. Často je aj ich identita vymyslená, a preto sa ťažko identifikujú.

Prejavy obchodovania s ľuďmi môžeme rozdeliť na prejavy, ktoré má obchodovanie s ľuďmi na obetiach, prejavy na obchodníkoch a prejavy obchodovania v spoločnosti.

Prejavy obchodovania na obetiach sú najmenej viditeľné, keďže obeť obchodovania je držaná násilím na istom mieste, kde nemá možnosť kontaktovať sa s okolím. V prípade, že sa dostane na miesto, kde sa pohybujú ľudia, je vystrašená, pretože musí zväčša spolupracovať s únoscom. Takéto obeť sú často pod vplyvom drog, sú zmätené a sú na nich viditeľné stopy násillia. Prejavy toho, že niekto bol obeťou obchodovania s ľuďmi sa prejavujú aj niekoľko rokov a to aj po návrate do bežného života (Bárta- Kovár, 2011, s. 203). Bývalé obeť prežili traumy, s ktorou sa len ťažko vedia vyrovnávať. Majú pocity hanby, sú plaché, nekomunikatívne, nedôverčivé. Často sa nikdy úplne nezaradia do spoločnosti. U mnohých je to len medzistupeň k tomu, aby sa stali súčasťou inej kriminálnej činnosti, či už ako obeť, alebo páchatelia.

Každý obchodník sa prejavuje inak. Je veľmi ťažké zovšeobecňovať. Objednávateľa zostávajú najčastejšie neodhalení, neznámi. Gangy a mafia sa trieštia. Niektorí obchodníci s ľuďmi sú vo svojom okolí známi ako sprostredkovatelia práce a pôsobia seriózne. Po zrealizovaní niekoľkých obchodov zmenia miesto pôsobenia a identitu. Iní sú známymi kriminálnymi žiľvlami, ktoré vo svojom okolí vzbudzujú strach a rešpekt, ale málokto presne vie, čím sa zaoberajú. Keďže obchod s ľuďmi je výnosný, majú spoločné dobré majetkové zázemie. Kým obeť sa snaží udržať si svoju dôstojnosť a chápe, že situácia, do ktorej sa dostala je v rozpore s morálkou a etikou; praktiky obchodníkov sú často v súlade s tým, aké hodnoty skutočne vyznávajú. Hodnotu moci a peňazí, ale aj vlastné blaho stavajú nad ľudský život a základné ľudské práva (Levická, 2006).

Podľa rôznych organizácií sa obchod s ľuďmi premieta najmä v ekonomike a má stúpajúcu tendenciu. Len zisk z obchodu s deťmi je podľa Europolu (2006, s. 16) jedna miliarda eur ročne. Nelegálny obchod s ľuďmi je veľmi výhodný, pretože pre zločincov prináša vysoké risky a spája sa s relatívne nízkym rizikom. Tým, že prejavy na území Slovenska sa snažia všetky zložky eliminovať a Európska únia všemožne spolupracuje, môžeme tvrdiť, že najviac sa na našom území prejavujú obchody, ktoré súvisia s prácou kriminálnych živlov mimo EÚ. Mladých ľudí láka práca v zámorí, v exotickom Japonsku, Indii, Ázii. Odchádzajú za ponukami, ktoré nakoniec nespĺnia ich očakávania a stávajú sa obeťami obchodovania. Na naše územie zase prichádzajú obeť z chudobných krajín bývalého Sovietskeho zväzu a inde v Európe sa boria s problémami, ktoré majú s obeťami z afrických krajín (Brussa, 1999, s. 21).

Najviac sa obchod s ľuďmi prejavuje v spoločnosti. Spoločnosť, ktorá chápe kritickosť situácie je na dobrej ceste pomáhať obeťami obchodovania s ľuďmi a postupne prevenciou a osvetou znížiť výskyt podobných prípadov. Spoločnosť, ktorá je plná egoistov a ktorá nie je schopná zaručiť bezpečnosť pre každého, lebo ľudia sú sebeckí a ignorujú svoje okolie a varovné signály, je odsúdená na opakovanie chýb minulosti. Škodí tým sama sebe, lebo ak je zločin silnejší, ďalšou obeťou obchodovania s ľuďmi sa môže stať ktokoľvek z nášho okolia, aj my sami.

4.1 Dôsledky porušovania práv a slobôd

Obchodovanie s ľuďmi bez vhodnej následnej terapie pre obeť a právnej ochrany, je začarovaným kruhom. Táto trestná činnosť je totiž natoľko závažná a praktiky obchodníkov s ľuďmi sú natoľko brutálne, že v obeť, prípadne v jej rodine a okolí vyvolávajú hnev a rozhorčenie, čo môže byť spúšťačom ďalšej trestnej činnosti. Objavuje sa motív odplaty, ktorý je z etického či náboženského hľadiska neprijateľný, ale napriek tomu je veľmi častý. Príbuzní obeť cítia rozčarovanie, hnev, odpor k systému i páchatelovi a dožadujú sa spravodlivého trestu. Opovrhujú spoločnosťou, ktorá niečo podobné dopustila a nevie si poradiť s páchatelmi; subjektívne majú pocit, že trest nie je dostatočný, dostatočne prísny. Poznajú úmysel obchodníka a objednávateľa a ich úmysly tiež nie sú v súlade s právnymi normami. Následne samy porušujú práva a slobody iných. Pociťujú

krivdu a nepochopenie, prekračujú hranice dané bežnými konvenciami. Výsledkom je ale často len psychická trauma a vyčlenenie sa zo spoločnosti (Čírtková- Vitoušová, 2007).

Všetky dôsledky porušovania práv a slobôd majú spoločného menovateľa a ním je stres. Pri porušovaní práv a obmedzení slobody človek stratí po čase sebaúctu a sebadôveru; bojí sa, že zlyhal on sám. Jeho osobnosť je tým úplne ohrozená, dostáva sa do konfliktu so svetom, so sebou, so svojím okolím. Stále môže mať pocit bezmocnosti, ale aj hnevu, únavy a neustáleho ohrozenia. Stres je fenoménom našej doby, ale v takej trvalej a silnej miere, akú zažívajú obeť obchodu s ľuďmi, môže spôsobiť aj trvalé následky. Príznakmi stresu sú bolesti hlavy, zmeny nálady, úzkosti, chorľavosť, závislosti, ale pri dlhodobom pôsobení vedú až k chorobám srdca, poruchám imunity, trávenia, či k rakovine (Kopinec, 2006, s. 52).

Stresové poruchy a traumy môžu trvalo zmeniť osobnosť človeka. Obete opakovane spomínajú na traumy, znovu ju prežívajú v snoch, predstavách a spúšťačmi sú rôzne situácie. Nedokážu sa tešiť a odcudzujú sa blízkym. Môžu byť neustále podráždení a nesústredení. To vedie k ďalším pocitom frustrácie a k nemožnosti žiť normálny rodinný a pracovný život. Baumgartner využíva definíciu Křivohlavého, keď poukazuje na to, že človek v strese cíti, že je ohrozený, ale zároveň si uvedomuje, že jeho obrana nie je dost silná a ohrozenie nebude vedieť prekonať (Baumgartner, 2001, s. 191).

Pri najhoršom možnom priebehu dospejú obeť obchodovania s ľuďmi k samovražedným predstavám, ktoré často aj realizujú, keďže nevidia iné východisko. Z etického hľadiska musíme zdôrazniť, že takéto správanie je predvídateľné a empatický človek ho môže spozorovať a zabrániť mu. Je nesmierne dôležité pamätať na pomoc obetiam a nedávať im značku odsunutých a iných. Nesmieme dopustiť, aby dôsledky boli fatálne, aby obeť pretrhla všetky väzby a aby sa pri úteku pred bolesťou stala súčasťou ďalšieho ilegálneho obchodu. K tomu je totiž vždy blízko a možnosť toho, že sa to stane je vysoká.

4.2 Viditeľné prejavy obchodovania s ľuďmi

Obchodníci s ľuďmi nie sú obvykle nenápadní a spoločnosť či okolie má možnosť spozorovať isté zmeny v ich správaní. Na to, aby bol človek schopný páchať trestnú činnosť takéhoto charakteru, zákonite musí trpieť istou sociálnou poruchou, deviáciou, či dokonca patológiou pozorovateľnou v jeho charaktere a správaní. Sociálni devianti

nerespektujú normy správania, nevážia si ženy, deti, starších ľudí a autority. Uzatvárajú sa do svojho sveta a čas trávia v skupine, ktorá je vnímaná ako negatívna, nemorálna. Obvykle okolie pozoruje, že takýto ľudia porušujú bežné pravidlá občianskeho spoluzitia, sú konfliktní, agresívni. Okrem iného majú v prvom rade ekonomické záujmy a bývajú dobre situovaní. Ich správanie môžeme hodnotiť ako sociálno-patologické (Levická, 2006, s. 48).

S obchodom s ľuďmi súvisí aj majetková trestná činnosť, podvody, pašovanie, výroba falošných dokladov, klamstvá, šikanovanie, ale aj delikventné správanie prejavujúce sa užívaním drog a alkoholu. Ak človek podvádza a klame vedome po čase ťažko dokáže oddeliť pravdu od lži, čo sa premieta do celého života.

Niekedy, dosť často, je správanie v rozpore s tým, k čomu človeka viedla výchova. Z tohto dôvodu musí svoje zlyhanie ventilovať. Prejavuje sa to zvýšenou agresivitou, alebo napríklad aj závislosťami, prípadne prílišným lipnutím na veciach. Obchodníci s ľuďmi si zakladajú na moci, na peniazoch, na majetku, drahých autách, keďže v oblasti ľudských vzťahov cítia svoje zlyhanie. Obyčajne nejde o ľudí trpiacich správaním, ktoré sa definuje ako patologické alebo má prvky nejakej sociálnej fóbie alebo poruchy. Skôr ide o ľudí, ktorých hodnoty sú hodnotami moderného otrokára. Chcú moc a vplyv za každú cenu.

Častejšie sa jedná o mužov, čo Vaníčková (2005, s. 34) podľa Giddensa (1972) vysvetľuje tým, že zlyhávajú normy a následkom industrializácie spoločnosti, pod vplyvom počítačových technológií, byrokracie a médií, sa ľudia najmä v západnej spoločnosti stávajú väčšími egoistami s väčším akčným rádiom od komunity- preto sú muži viac autodeštruktívni a sú nositeľmi „sociálnej aberácie“.

K viditeľným prejavom obchodovania s ľuďmi patrí nárast kriminality v štáte. Obchodovanie s ľuďmi je často len jednou zložkou pestrej kriminálnej aktivity zločineckej skupiny, alebo mafie a zároveň súvisí s množstvom faktorov, akými sú napríklad nelegálne prevádzanie, nelegálna práca, prostitúcia, alebo falšovanie dokladov. Vyžaduje si spoluprácu viacerých ľudí. Ľudia, ktorí sú priamo súčasťou kriminálnej činnosti sú obyčajne polícii známi a sú dlhodobo sledovaní (Ayotte, 2000, s. 71). Obete, o ktorých sa verejnosť dozvedá sú často z tretích krajín a v prípade, že sa kriminalita dotýka blízkej komunity, alebo priamo komunity, ktorej sme členmi spozorníme obvykle viac. Častejšie sa obeťami stávajú ženy, deti a mladí ľudia, ale rovnako aj príslušníci menšiny, alebo zdravotne, čo sociálne znevýhodnení občania.

4.3 Ohrozené vrstvy spoločnosti

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že najčastejšie sú ohrozené deti a ženy. Existujú však rôzne podskupiny, ktoré sú ohrozené viac než majorita. Skupiny ľudí, ktorí sú úplne závislí od iných, sú prirodzene ohrozovaní viac. Hovoríme o ľuďoch s mentálnou retardáciou, alebo s telesným postihnutím. Sú ľahkou obeťou obchodníkov a často sú obeťami vlastnej rodiny.

Rovnako je veľkou skupinou ohrozených aj minoritná skupina v danom štáte, napríklad u nás etnická skupina Rómov, ktorí sa stávajú obeťami obchodu, ale v nemalej miere prispievajú aj k jeho rozkvetu. Nedostatok akceptácie rozdielov je vždy živnou pôdou pre vznik predsudkov a človek spájaný s predsudkami má len krok k tomu, aby sa stal obeťou, ktorá je nepochopená a nedostáva sa jej pomoci (Brunovski- Surtees, 2007).

Ohrozené skupiny môžeme vymedziť aj vekom a v takomto prípade je jednoznačné z pozorovania prípadov obchodovania s ľuďmi, že ide o skupinu detí a mladistvých, ktorá je najohrozenejšia. Deti sú zvedavé, dôverčivé a plné ideálov, preto sú ľahkým terčom obchodníkov s ľuďmi, ktorí dokážu v prvom štádiu manipulovať s ich názormi a pocitmi. Dávajú im falošný pocit bezpečia a následne ich vyčlenia z bezpečného a známeho prostredia. Dieťa sa stáva neisté a úplne závislé na únoscovi, obchodníkovi (Dessy-Pallage, 2003, s. 2). Po počiatočnej dôvere, prevládne pocit strachu a neistoty. Rovnako reagujú aj ženy, ktoré sú z hľadiska pohlaví jednoznačne ohrozenejšou časťou populácie.

Vrstva, ktorá je v každej dobe a v každej krajine ohrozená najviac je tá, ktorá má najmenej informácií o rizikách. V chudobných krajinách, alebo štvrtiach, či komunitách, kde absentuje vzdelanie, je omnoho ťažšie spoľahnúť sa na prevenciu.

Ďalšiu vrstvu ohrozených ľudí tvoria utečenci. Predmetom obchodovania sa môžu stať veľmi ľahko. Utečenec je utečencom preto, lebo je v krajine nelegálne. Utečenci niekedy so zločincami spolupracujú dobrovoľne. Podľa Murdzu (2006, s.662) domorodé skupiny spolupracujú s albánskymi, macedónskymi, či srbskými utečencami, títo pomáhajú nájsť a prepraviť ženy a deti, ktoré sú rôznymi formami zneužívané.

Utečenec je už svojím postavením v situácii, kedy je neistý a jeho neistotu podporuje vedomie, že nemá splnené základné potreby. V dôsledku toho je zraniteľnejší, je ľahšie získať si jeho dôveru. Rád uverí tomu, že mu chce niekto pomôcť, obyčajne zo svojej krajiny uteká za lepším životom a vidina spravodlivosti, tolerancie a blahobytu ho ženie rovno do pasce obchodníkovi s ľuďmi, ktorý mu túto vidinu ponúka, ale následne po

príchode do cieľovej krajiny uvrhne utečenca do ešte väčšej beznádeje. Utečenec je špecifickou kategóriou, pretože úrady o ňom nevedia a jeho prítomnosť v krajine sa obvykle odhalí náhodne, alebo premyslenou operatívnou činnosťou polície, čím sa však problém utečenca nekončí. Utečenci majú v každej krajine iné možnosti zotrvania, ale je dôležité, aby sa k utečencovi, ktorý sa stal obeťou obchodovania s ľuďmi, pristupovalo s citom, opatrne, s úctou a aby sa mu poskytla právna pomoc, ale aj psychologické služby. Takýto utečenec môže podľa Kovátsa (2006, s. 212) požiadať aj o medzinárodnú ochranu, ale len v prípade, ak do zahraničia z dôvodu obchodu s ľuďmi utiekol, alebo sa tam v súvislosti s obchodom ocitol a potom môže požiadať hostiteľský štát o pomoc, azyl, o ochranu. Ohrození ľudia potrebujú pomoc a terapiu a podľa Levickej (2006, s. 142) sa majú formovať ich názory, presvedčenie, postoje aj city, ktoré utrpeli ujmu. Obeť obchodovania s ľuďmi, ktorá sa ocitne v cudzej krajine, bez pomoci rodiny, príbuzných je totiž ešte ohrozenejšia a často sa do svojej krajiny nechce vrátiť, tolerantný prístup je preto základom pri práci s utečencami.

5. Prevencia a boj proti organizovaným skupinám

V prvom rade je nutné pochopiť, že sa stierajú hranice, obchod prekvitá a ľudia sa stávajú novodobými otrokmi ďaleko od domova. O to ťažšie je bojovať proti ľuďom, ktorí porušujú dôstojnosť obetí a nepreviňujú sa len proti zákonom, ale aj proti normám, morálke a dobrým mravom.

Z uvedeného vyplýva z toho, že v prvom rade musíme pozornosť sústrediť na príčiny obchodovania s ľuďmi. Venovať sa musíme posilneniu dodržiavania sociálnych noriem a budovania správneho rebríčku morálnych hodnôt, najmä u mladých ľudí. Spoločnosť, ktorú vnímajú cez médiá, totiž poskytuje v súčasnosti rebríček hodnôt, v ktorom popredné priečky obsadzujú peniaze, sláva, moc a zábava.

O obetiach obchodu s ľuďmi sa najčastejšie dozvedáme náhodne. Ich útek je takmer nemožný, páchatelia im odoberú nielen doklady a peniaze, ale aj ľudskú dôstojnosť a odvahu riešiť svoju situáciu. Po neustálom ponižovaní a týraní majú šancu často len za náhodnej pomoci zákazníka, ktorý sa nad nimi zľutuje, ak sa v ňom prejaví ľudskosť, prípadne sa vyslobodia útekem. Ak pokus o útek zlyhá, často sa neodvážia o jeho zopakovanie. Presné údaje by bolo ťažké uviesť, pretože boj s organizovaným zločinom podlieha utajeniu. Obete sú nadštandardne chránené a ak po vyslobodení spolupracujú a pomáhajú s odhalením skupín a zločincov ich identita je utajovaná a fakty pre verejnosť sú len útržkovité. Výsledkom takýchto opatrení a boja proti zločinu je ale obrovské množstvo poznatkov, ktoré dnes už o práci obchodníkov s ľuďmi máme a tieto pomáhajú pri prevencii a vytváraní nových postupov ozbrojených zložiek a mimovládnych podporných skupín (Kopinec, 2006, s. 65).

Je potrebné uvedomiť si, že každá osoba spojená nejakým spôsobom s obchodom s ľuďmi je v ohrození života a to bez ohľadu na to, na ktorej strane spektra sa nachádza. Keďže ide o lukratívne obchody, neustále sú v ohrození života aj obchodníci aj ich obeť a to najmä v prípade, že by odhalenie identity ohrozilo majiteľa, či obchod. Podozrivé môžu byť inzeráty, ponuky na prácu, ale aj naše okolie. Obyčajne obeť svojich únoscov poznajú. Môže to byť dokonca člen rodiny, kamarát, ktorý ponúka lukratívnu prácu. Internet je fenomén, ktorý uľahčuje komunikáciu obchodníka a jeho obeť, ale aj únoscov a trýzniteľov navzájom (BIVS, 2000, s. 14). Na internete nie je ťažké vytvoriť si falošnú identitu a komunikujú takto aj tí, ktorí v obchode s ľuďmi stoja na strane dopytu.

Odhaľovanie zločincov nie je jednoduché. Obete sú dlhodobo zastrašované a často o svojich únoscoch nechcú, alebo ani nevedia hovoriť. Problémom je aj to, že štruktúra organizovaných skupín, ktoré sa zaoberajú obchodovaním s ľuďmi sa mení. Ich praktiky sú čoraz pružnejšie, dynamickejšie a brutálnejšie, ale ich formálne usporiadanie už nie je také jasné. Kým kedysi bola organizácia a hierarchia v skupine jasná, dnes skupiny rozkladajú, spolupracujú navzájom a väčšina obchodov prebieha na základe vzájomných jednorazových dohôd, s deľbou čiastkových úloh (Murda, 2006, s. 657). Tieto osoby, ale aj postupy sú potom ťažko odhaliteľné a pre zločincov predstavujú bezpečné, efektívne riešenie, s malým rizikom a vysokým ziskom. Ak sa zmení dopyt, alebo potreby trhu, dokážu reagovať rýchlejšie. Prácu polície to sťažuje a obeť netušia, kto za všetkým stojí. Aj preto sa cítia viac ohrozené. Práve pre tieto rozdielnosti spôsobené vývojom spoločnosti sa dnes už rozlišujú pojmy zločinecká a organizovaná skupina. Organizovaná skupina vznikne aj jednorazovo, pre spáchanie daného činu a ďalej v podobnom zložení nepôsobí a zločinecká skupina funguje istú dobu. Zločiny súvisiace s obchodom s ľuďmi majú však aj dnes znaky organizovanosti a až nadnárodný charakter (Šanta, 2008, str.8-9), preto aj pri odhaľovaní a prevencii musia postupovať jednotlivé krajiny spoločne a jednotne.

Najlepšou prevenciou je investícia do vzdelania a vzdelávacích a preventívnych aktivít. Poznatky redukovujú riziko toho, že sa človek stane obeťou. Všetci ľudia by mali porozumieť praktikám obchodníkov s ľuďmi, riziku ktorému čelia každý deň. Vďaka tomu sa môže podať eliminovať rizikové správanie a znížiť potenciál toho, že sa to stane niekomu v našom okolí, alebo nám samým. Niektoré témy sú stále tabuizované, čo dáva priestor zločincovi a zločineckým skupinám. Ide najmä o oblasť sexuálnej výchovy a bezpečného sexuálneho správania sa (Brussa, 1999, s. 8). Už deti by mali mať dostatok vedomostí, keďže sa stávajú terčom obchodníkov a sú predávané na adopciu, pornografiu, prostitúciu alebo na prácu. Je potrebné neustále zdôrazňovať riziká a to primerane veku a vkomponovať ich do bežnej komunikácie doma. Naučiť sa určitým rituálom, ktoré nám pomôžu bezpečne sa správať a bezpečne sa pohybovať môže obmedziť riziko toho, že sa staneme obeťami na minimum.

V rámci prevencie ešte môžeme spomenúť podporu a ochranu človeka voči človeku, ktorú konzumná spoločnosť potláča, ale je v našom svete neustále potrebná. A samozrejme sú dôležité aj legislatívne úpravy, ktoré budú funkčné v prípade ohrozenia a budú chrániť základné práva obetí (Ayotte, 2000, s. 73).

Obchodovanie s ľuďmi je mediálne veľmi vďačná téma, ale namiesto bulvárneho nádychu by mala táto téma rezonovať s prvkom prevencie. Obchodovanie za účelom

prostitúcie, alebo únosy detí za účelom adopcie plnia stránky časopisov a to akým spôsobom sú podané, môže veľmi ovplyvniť mienku. Obete sa môžu cítiť dotknuté hrubým vyjadrovaním novinárov, ktorí neraz vytvárajú falošnú realitu a upravujú fakty, aby bola správa šokujúcejšia. Následne sú ľudia znechutení a otupení touto tematikou.

Východiskom k prevencii je aj etický pohľad na svet. Prevencia by totiž mala smerovať k tomu, aby sme vytvárali lepší svet, chránili sa navzájom a starali sa o bezpečnosť slabších a znevýhodnených. Zraniteľné skupiny spoločnosti, by mali mať špeciálnu ochranu. Na to, aby sa takáto forma prevencie nestala utópiou, je dôležitá komunikácia, empatia, spravodlivosť, tolerancia a spolupatričnosť (Bárta- Kovář, 2011, s. 47).

Sekundárne musíme riešiť stav, ktorý k rozmachu obchodu s ľuďmi viedol. Ide najmä o to, aby sme bojovali proti nevzdelanosti a chudobe. Chudobou nemyslíme len chudobu ekonomickú, ale aj emocionálnu a duchovnú, ktorú spôsobil konzumný spôsob života, ktorý žijeme. Ďalej sa musíme usilovať o zvýšenie povedomia ľudí a to kampaňami, ktoré pripravujú skutoční odborníci, nie novinári. Následne je potrebné, aby všetky zložky spolupracovali a obetiam pomáhali komplexne. Hovoriť o tom treba v rodine, v škole, v komunite a neustále treba zdôrazňovať, že kriminálne správanie bude potrestané výnimočnými trestami (Dottridge, 2006, s. 28).

Pomoc obetiam obchodovania s ľuďmi poskytujú vládne aj mimovládne organizácie a všetky majú v programe aj prvky prevencie. Ministerstvo vnútra spolupracuje aj s medzinárodnými organizáciami a rieši ich situáciu dodržiavajúc národný referenčný rámec, ktorý je súčasťou Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi. Tento program je zameraný na jednotlivé fázy obchodu s ľuďmi a zabezpečuje vyslobodenie obete od trýzniteľa, alebo z kriminálneho prostredia. Následne je zabezpečená ochrana, voľný pohyb a deväťdesiat dní na relax a zotavenie. Obet' spolupracuje s políciou, ale jej identita je chránená a súkromné údaje aj miesto pobytu môžu byť utajené. Zároveň má takáto obet' právo na určitú finančnú podporu, ale aj zdravotnú starostlivosť, psychologické, sociálne a právne služby a poradenstvo. V prípade ak ide o cudzincov zabezpečí sa im tlmočenie a môžu buď získať trvalý pobyt, alebo sú dobrovoľne bezpečne prepravení domov, do krajiny pôvodu. Kopinec zdôrazňuje, že súčasne sa vykonávajú všetky preventívne úkony, aby sa páchatel' dolapil a bol potrestaný (2006, s. 53). Spolupráca s obet'ami a pomoc obetiam je najlepším spôsobom, ako čo najlepšie spoznať páchatel'ov takejto závažnej trestnej činnosti. Informácie, ktoré pri vyšetrowaní získavame sú cenné v boji proti organizovanému zločinu, ale aj pri tvorbe programov prevencie.

Obchodom s ľuďmi sa samozrejme zaoberá aj platná legislatíva. Obchodovanie s ľuďmi u nás definuje §179 trestného zákona č. 300/2005 Z.z., obsahuje aj termín dobrovoľného odchodu, alebo súhlasu s odchodom. Je to veľmi dôležitý moment, pretože obeť je často oklamaná a nalákaná a až následne sa stáva predmetom obchodu s ľuďmi. Súčasťou legislatívy je paragraf 180 a 181 rovnakého zákona, ktorý sa zameriava na obchodovanie s deťmi a to na účely detskej práce alebo adopcie. Aj naše súdnictvo vníma, že obchod s ľuďmi je natoľko komplexný, že ho treba postihovať, hoci aj po častiach a preto sa v legislatíve pracuje aj s pojmami obmedzenie osobnej slobody a slobody pobytu a pohybu, ale aj branie rukojemníka. Podobne nájdeme trestné činy súvisiace s korupciou, či falšovaním dokladov. Štát pozná praktiky obchodníkov s ľuďmi, ale tí sú obyčajne krok pred štátnou mocou (Brunovskis- Surtees, 2007, s. 134). Nenechajú sa ľahko ohroziť, pretože ich motivácia pokračovať v ilegálnej činnosti je veľmi silná, ide im o peniaze a o moc a to sú hodnoty, ktoré konzumná spoločnosť uznáva a rešpektuje čoraz viac.

Z etického aspektu je poznanie praktík obchodníkov dôležité, aby odborníci dokázali vypracovať podrobné profily osobností, ich hodnotových rebríčkov, postupov a zámerov. Keďže takýto páchatelia sa neriadia žiadnymi morálnymi hodnotami, je na nás, aby sme na budúce generácie vplývali v školách a rodinách a pokúsili sa predchádzať patologickým sklonom. Je dôležité včas podchytiť prípady jedincov s patologickými rysmi osobnosti, ktorí odmietajú authority a nechápu pojmy tolerancie a spravodlivosti, nedodržiavajú bežné normy a dobré mravy im nie sú vlastné. Len spoluprácou je možné zaistiť pocit fyzického aj psychického bezpečia a poskytovať starostlivosť a podporu ohrozeným a znevýhodneným skupinám.

6. Etické dopady fenoménu obchodovania s ľuďmi

Praktiky obchodovania s ľuďmi sú zväčša dobre utajené a aj v prípade odhalenia sú médiami skreslené. Isté ale je, že dôvodov je mnoho a objednávateľov „tovaru“ je stále veľa. Svetu vládnu peniaze, za ktoré si zvrátený človek bez morálnych zábran podľa Šenovského kúpi sluhu, sex, dieťa, či dokonca zdravý orgán (Šenovský, 2007). Čím lepšie pochopíme, že prevencia je jediným riešením, tým viac posilníme aspekty spravodlivosti, tolerancie a morálky v dnešnom svete.

Hoci o mnohých hrozbách vieme z rozprávania a najmä z médií, veľa hrozieb zostáva utajených, alebo bagatelizovaných a my ich vnímame cez ružové okuliare. Je zrejmé, že mladí ľudia sa často do ohrozenia dostávajú z dôvodu nedostatočnej prevencie a informovanosti. Napriek tomu, že v štúdiách a knižných publikáciách nájdeme rôzne informácie o fenoméne obchodovania s ľuďmi, zväčša sú len útržkovité. Pracovať môžeme s policajnými správami, či záznamami liniek pomoci, ale tým chýba ľudský rozmer. Obete sa neradi medializujú a dávajú tým priestor skresleným informáciám novinárov, ktorí vytvárajú senzácie a šokujúce správy často na úkor pravdivého zobrazenia. Obete využívajú mnohé služby rôznych inštitúcií, ale údaje sa nepublikujú a neanalyzujú. Ak sa objaví verejná diskusia prezentujúca hrozbu nelegálneho obchodovania s ľuďmi, zväčša je zameraná na spôsob vyhľadávania obetí, na obe samotné, na páchatel'ov a tresty, ktoré im hrozia. To, čo absentuje pri práci médií, orgánov činných v trestnom konaní, ale aj neziskových organizácií na pomoc obetí je, že sa všetci zameriavajú na obchod s ľuďmi ako taký, na páchatel'a, obeť, čin a nevnímajú túto hrozbu komplexne (Ayotte, 2000, s. 69). V prvom rade je potrebné riešiť etický aspekt tohto fenoménu, aby sme pochopili, čo k nemu vedie, aké sú jeho príčiny. Musíme pátrať po tom, prečo sa porušujú základné ľudské práva, čo k tomu páchatel'ov vedie a či za tým nie je kríza hodnôt v dnešnom svete. Veď nie je možné, aby človek žijúci v súlade s etickými normami spadol do pasce obchodovania s ľuďmi, ak by fungoval sociálny systém, pracovný sektor by poskytoval prácu a primeranú odmenu, zdravotníctvo by reagovalo flexibilne a všade vo svete by sa dodržiavali základné ľudské práva (Dottridge, 2006, s. 21).

Pri obchodovaní s ľuďmi je rizikový už samotný transport, či únos. Dôstojnosť obeť je neustále potláčaná a porušovaná. Obete sú zneužívané a bité a iniciálna trauma je často príčinou posttraumatickej stresovej poruchy, ktorú si obeť nesie v sebe už doživotne.

Každá obeť reaguje na porušovanie osobnej slobody odlišne. Stať sa obeťou obchodovania s ľuďmi znamená zapochybovať o svojej dôstojnosti, o tom že ľudská bytosť má svoje základné práva, ktoré jej nesmú byť odobrané. Dopady takejto skúsenosti sú rôzne, ale najviac je ohrozený citový život jednotlivca. Následne sa môžu prejaviť rôzne afekty a frustrácia. V prípade chlapcov a mužov sú reakcie trocha iné než u žien a dievčat. Kým muži reagujú na prežitú traumou obvykle hnevom až agresivitou, ženy sú skôr labilné, plačlivé a ľahko sa stávajú citovo závislými (Levická, 2006). Obchodovanie s ľuďmi využíva také metódy a postupy, ktoré v obeti vyvolávajú prehnané emocionálne reakcie aj po oslobodení. Obete majú pocity viny a celý život pocit strachu zo samoty, neznáameho, z blízkosti iných, alebo celkovo zo spoločnosti.

Pod vplyvom porušovania dôstojnosti obeť stráca pojem o tom, ktoré potreby sú prirodzené. Pri obchodovaní s ľuďmi sa totiž porušujú základné potreby človeka a to rovnako biologické, psychické, sociálne, či emocionálne a duchovné. Súčasné praktiky obchodovania s ľuďmi vnímajú človeka ako tovar, ako luxusnú komoditu. Až do predaja je preto často zabezpečovaná aspoň základná potreba stravy a oblečenia. Nemôžeme to však tvrdiť o potrebe spánku, ochrany pred násilím, akceptácie alebo porozumenia. Deficit týchto potrieb je prvotným faktorom spôsobujúcim stres až depresívne správanie obeť. V dôsledku týchto zmien je u obeť rebríčok hodnôt posunutý a po zaradení do života si z tejto skúsenosti odnášajú prehnanú potrebu duchovných hodnôt, ktoré stavajú nad všetky ostatné, čo im v bežnom živote môže spôsobovať problémy, keďže spiritualita sa stane ich životnou náplňou a upnú sa na jednu ochrannú osobu, skupinu, alebo na myšlienku. Dostávajú sa do bludiska, v ktorom s nimi sekta, cirkev, extrémisti alebo milovaná osoba môžu opäť manipulovať (Vaníčková, 2005, s. 84- 87).

Obchodníci vnímajú len svoj krátky osobný profit, bez záujmu o obeť. Obeť vnímajú ako tovar, ktorý im zabezpečí zisk, moc a vnútorne majú potlačené pocity súcitu, či spravodlivosti. Previňujú sa tým voči morálke. Morálne hodnoty obchodníkov sú často zvrátené a v popredí ich rebríčka sa umiestňujú moc, peniaze, sláva, politický alebo ekonomický vplyv, majetok a úzky okruh priateľov.

Obeť je úplne závislá na ľubovôli svojho majiteľa, trýzniteľa. Často žije v otrasných podmienkach, bez základných potrieb, ktoré predstavuje jedlo, svetlo, lôžko, či hygiena (ASEM, 2002, s. 70). Nepokračuje vo vzdelaní, nemá prístup k informáciám, nemá kontakt s rodinnou a nevytvára si prirodzené sociálne väzby. Po prvotnom strese, boji, nastáva vyčerpanie a rozčarovanie. Obetiam sa v prípade agresie a nesúhlasu podávajú drogy. Obchodníci s ľuďmi porušujú etické princípy, morálku, ale i dobré mravy. Nevážia si

starších, ženy, deti. Nekomunikujú primeraným spôsobom. Následne má aj obeť rozoznať a dodržiavať dobré mravy a to následkom sklamaní, utrpenia a podobne.

U obchodníkov s ľuďmi, ale aj ich obetí môžeme pozorovať v súvislosti s mravmi spoločné menovatele a nimi sú predovšetkým nedostatok sebaúcty a nedodržiavanie noriem zdvorilosti, ospravedlňujú svoje správanie pred sebou aj pred inými a pozornosť zameriavajú predovšetkým sami na seba. Robia to len rozličným spôsobom. Kým páchatel' je obvykle egoista a správa sa autoritatívne; obeť sa snaží ostať anonymná, lebo jej to poskytuje ochranu pred ďalším citovým pádom (Čírtková- Vitoušová, 2007, s. 135).

Obete obchodovania s ľuďmi sa ocitajú na periférii sociálnych vzťahov, žijú v sociálnej izolácii. Súčasne však vnímajú, že ich rovesníkom sa darí, žijú slobodne, v luxuse a bez dozoru dominantného obchodníka, či majiteľa, bossa, pasáka. Následne nevedia pochopiť a spracovať svoju traumu a prebrať zodpovednosť za svoje správanie, ktoré mali pod vplyvom príkazov a nátlaku. Praktiky obchodníkov siahajú tak ďaleko, že obeť verí, že sama spáchala dobrovoľne činy, za ktoré jej hrozí trest a ochranu jej môže poskytnúť len osoba, ktorú ju do toho vtiahla (Levická, 2006, s. 79). U obetí absentujú emocionálne, sociálne a duchovné potreby, ale na druhej strane majú prístup k informáciám o okolitom svete, čo ich mátie a svet začínajú vnímať zvrátene. Žijú vo vytvorenej fantazijnej realite a padajú do pasce, ktorá sa prejavuje potenciálnou ochotou naďalej zotrvať v obchode s ľuďmi, zarábať peniaze a pomáhať obchodníkovi s ľuďmi. Ziererová popisuje, že obeť, ktoré vo vzťahu s obchodníkom zotrávajú prídlho, strácajú etické zábrany a sociálne kompetencie a ich emocionálny život je deformovaný (Zierer, 2006, s. 133).

Po návrate obeť do normálneho života je potrebná veľká pomoc a trpezlivosť okolia. Obete môžu byť podráždené, ale aj agresívne, či naopak ustráchané a utiahnuté. Môžu byť vzdorovité a inklinovať k násiliu alebo trestnej činnosti, ktorej boli samy súčasťou, alebo sa naopak môžu stať apatickými, lenivými, či odmietavými a asociálnymi. Veľkým rizikom je, že si budú hľadať kompenzačné riešenia a pre pocit bezpečia a túžbu patriť do istej skupiny, ktorá im poskytne ochranu, sa stávajú členmi extrémistických skupín, teroristických skupín alebo sa prihlásia k určitým sektám. Rovnako veľkú hrozbu predstavuje únik do náhradnej reality prostredníctvom alkoholu, drog, hier, či iných závislostí. Po prežití traume je pre obeť prirodzené, že im takéto obranné mechanizmy dovoľujú prežiť (Matoušek, 2005). Ich citlivosť voči nesprávnemu správaniu je znížená a rôzne deviantné prejavy a závislosti sa im zdajú úplne prirodzené. Považujú ich za činnosti, ktoré sú bežnou súčasťou normálneho života.

Terapia je nevyhnutná, ale rovnako by mali byť informovaní aj bežní ľudia, rodinní príslušníci, komunita. Okrem individuálnej právnej pomoci a ochrany, musia byť zabezpečené možnosti ústavnej liečby, ochrannnej liečby, alebo komunitnej terapie.

Obchodovanie s ľuďmi ohrozuje bezpečnosť a predstavuje mnohé krátkodobé aj dlhodobé riziká. Ovplyvňuje ekonomiku, dodržiavanie zákonov, nárast kriminality a korupcie a keďže zisk z obchodu s ľuďmi je veľmi vysoký, peniaze sa používajú na ďalšiu kriminálnu činnosť, alebo sa ich obchodníci snažia zlegalizovať. Najhroznejšie a najnebezpečnejšie ale je, že obchod s ľuďmi odbúra a ničí to, čo je na človeku najdôležitejšie a to je jeho osobnosť a jeho ľudská dôstojnosť. Človek sa stáva „novodobým otrokom“ a prichádza o všetky životné istoty (Kopinec, 2006, s. 58). Nemá práva a pociťuje bezmocnosť. Vo svete, kde zlo vyhráva, musí existovať protipól, autorita, ktorá by tomu bránila. Zločin je silný, a preto bojovať musí celý svet spoločne. Dôvody nemôžeme hľadať v obchodníkoch, v ich spôsobe života, alebo v zlyhaní jednotlivca, ide vždy o komplex zmien v spoločnosti, ktoré spejú ku kríze.

Pre spoločnosť predstavuje eticko-právne riziko stav, kedy sa zmierime s tým, že obchodovanie s ľuďmi je súčasťou dejín ľudstva a že je fenoménom, s ktorým môžeme bojovať, ale nemôžeme ho poraziť. To by znamenalo víťazstvo organizovaného zločinu. Preto je potrebné ľudí neustále vzdelávať, pracovať na prevencii, sledovať každú malú zmenu správania a samozrejme pomáhať obetiam, poskytnúť im dostatočnú ochranu a pochopenie; ale aj exemplárne trestať páchatel'ov a odhaľovať objednávateľ'ov takejto aktivity.

7. Exploračný výskum hrozieb obchodovania z pohľadu mládeže

Mnoho ľudí má nesprávnu predstavu o obchodovaní s ľuďmi, o jeho príčinách a motívoch. Nerozumejú dôvodom obchodu a len ťažko chápu súvislosti, ktoré nútia novodobú obeť obchodovania zotrvať u svojho trýzniteľa. Rovnako ťažko vnímajú, že návrat obeť do života je ťažký, často nemožný pre pocity sociálneho odcudzenia, deprivácie. Následkom je deficit sociálnych kompetencií, čo presahuje do vzťahov s okolím.

Murza uvádza, že Slovensko je predovšetkým krajinou pôvodu obetí obchodovania (2006, s.666). Najčastejšie sú obeťami ženy, ktoré sú v zahraničí po predaji zneužívané, pracujú ako prostitútky. Spôsob, akým sa dostanú za hranice Slovenska obvykle nebýva násilný. Reagujú na inzeráty, alebo ponuky na internete, ktoré propagujú legálnu prácu v zahraničí. Obyčajne ide o prácu čašníčky, barmanky, hostesky, hotelového personálu, au-pair, opatrovateľky, a podobne. Napriek tomu, že mnohé takéto prípady sú medializované, povedomie mladých ľudí nie je dostatočné. Mladé ženy nie sú dostatočne opatrné, neoveria si agentúru, alebo sprostredkovateľa, nenechajú na Slovensku kontaktné informácie na seba. To všetko sťažuje prácu pri pátraní po zmiznutých Slovenkách.

Reálne hrozby obchodovania s ľuďmi tu sú, ale nemožno ich vyjadriť číselne, alebo empiricky. Pre obsahovú analýzu sme sa rozhodli po preštudovaní dostupných teoretických zdrojov, ktoré neuvádzajú presné údaje, rozsah obchodu s ľuďmi len odhadujú a predpokladajú. Matematické údaje nie sú presnými empirickými ukazovateľmi reálnej hrozby. Ako problém sa javí aj používanie termínu obchodovanie s ľuďmi, keďže každá krajina vníma tento fenomén trochu inak a v inojazyčnej literatúre potom narážame na nejasnosti, údaje sa nedajú vyhodnotiť správne. Na základe uvedeného sme sa rozhodli pre exploračný výskum dotazníkovou metódou.

Súčasťou predvýskumu bolo štúdium literatúry a oboznámenie sa s projektmi, ktoré sa vo svete obchodovaní s ľuďmi venovali. Následne prebehla návšteva na školách, kde sme dotazníky vyplňali a oboznámenie študentov s tematikou a so zámerom práce. Dotazníky vyplnili študenti jednorazovo, vo februári 2012 a zvyšný čas sme venovali spracovaniu a analýze výsledkov. Vybraná vzorka je dostatočne veľká, aby nám priblížila reálny stav hrozieb obchodovania s ľuďmi a aby si pozorovali riziká v správaní mládeže, ako aj posúdili možnú prevenciu a spôsoby boja proti hrozbám obchodovania s ľuďmi.

7.1 Cieľ exploračného výskumu a stanovenie hypotéz

Cieľom praktickej časti tejto práce je obsahová analýza mapujúca prehľad mládeže o hrozbách súčasných praktík obchodovania s ľuďmi. V obsahovej analýze chceme poukázať na to, že mládež nemá dostatočný prehľad o praktikách a hrozbách obchodovania s ľuďmi a to spôsobuje možný nárast rizika. Ďalej je cieľom zdôrazniť, že samotná mládež sa správa rizikovo.

Prvá časť dotazníka (viď príloha A) si dáva za cieľ reálne priblížiť čitateľovi stav vedomostí mládeže o obchodovaní s ľuďmi. Na základe dostupných informácií predpokladáme, že informačné kampane nie sú dostatočné a zlyháva funkcia rodiny aj školy. Tieto dve základné inštitúcie nevenujú dostatočnú pozornosť preventívnym aktivitám, ktoré by mohli odvrátiť hrozbu toho, že sa mládež stane obeťou obchodovania s ľuďmi.

Predpokladáme, že mladí ľudia nevedia reálne zhodnotiť mieru rizika, pretože mnohí nevedia, čo obchodovanie s ľuďmi je, ako prebieha, prípadne netušia, že sa ich môže priamo týkať. Obchodovanie s ľuďmi, alebo „moderné otrokárstvo“ si predstavujú ako fenomén minulosti, ktorý sa týka histórie a predpokladáme, že v prípade, ak ho majú lokalizovať, neuvedomia si jeho spojitosť s našou geografickou polohou, kým sa ich priamo následky obchodovania s ľuďmi netýkajú. Rovnako predpokladáme, že niektoré fenomény doby nepovažujú za súčasť obchodovania s ľuďmi, najmä prostitúciu, ku ktorej naša spoločnosť často zaujíma pasívny postoj. Ľudia prostitúciu vnímajú ako dobrovoľnú aktivitu, zárobkovú činnosť, ale len málokedy vnímajú empaticky fakt, že mnohé ženy sú obeťami a do kolotoča obchodovania s ľuďmi sa dostali bez vlastného pričinenia.

Druhá časť dotazníka (viď príloha B) by mala potvrdiť našu hypotézu o tom, že rebríček hodnôt mladých ľudí zmenila spoločnosť, v ktorej žijeme a ktorej charakteristickou črtou je konzum a orientácia na hmotné hodnoty, na peniaze a luxus. Predpokladáme, že mládež nevníma riziko hrozieb obchodovania s ľuďmi najmä preto, že je zaslepená vidinou pohodlia, luxusu a peňazí. Obchodníci s ľuďmi využívajú súčasný stav ekonomiky, spoločnosti a rodiny na to, aby svoje obeť nalákali.

Predpokladáme, že ľudské vzťahy sa pod vplyvom ekonomickej krízy a krízy hodnôt zmenili a mnohí mladí ľudia cítia pocit neistoty, čo prispieva k ich odchodu do neistoty, do zahraničia a do osídliel obchodu s ľudskou prácou a ľudským telom. Negatívne fenomény

doby vnímajú mladí ľudia reálne, ale napriek tomu nemajú dostatok informácií a dostatok citového zázemia, a preto signály hrozby ignorujú a obeť často odsudzujú.

Obsahová analýza pravdepodobne potvrdí, že mladí ľudia sú ohrození, ale zmena tohto stavu je možná, ak sa zmení pozícia a funkcia a rodiny a najmä vtedy, ak budú mať dostatočné množstvo informácií a pocit podpory.

7.2 Metodika zberu dát

Metodika zberu dát predstavuje v tejto analýze kľúčový moment, keďže je potrebné dotazník zostaviť tak, aby otázky neboli zavádzajúce, aby mládež odpovedala čo najpravdivejšie a aby sme odpovede následne mohli porovnať s údajmi, ktoré nachádzame v odbornej literatúre. Dotazník sa skladal z dvoch častí a obsahoval dovedna 17 otázok. Prvá časť dotazníka sa zameriavala na zistenie reálneho stavu vedomostí mladých ľudí o hrozbách obchodovania s ľuďmi. Druhá časť dotazníka mapovala nakoľko je ich správanie rizikové, s čím súvisí miera rizika, že sa stanú obeťami obchodovania s ľuďmi. Otázky boli zvolené s ohľadom na možnosti spracovania tak, že sú otázkami s možnosťou výberu odpovede. Otázka číslo tri v druhej časti dotazníka, vyžaduje zoradenie negatívnych fenoménov v poradí závažnosti, pri ostatných otázkach sme študentov požiadali, aby označili každú odpoveď, ktorú považujú za správnu. Neobmedzili sme otázky na otázky s jedinou správnou odpoveďou, keďže správne a nesprávne odpovede v exploračnom výskume neexistujú. Odpovede sa následne interpretujú a až následne je možné posúdiť výsledky. Študentov sme požiadali, aby v prípade vlastnej odpovede dopísali svoju odpoveď na dotazník.

Prvá časť dotazníka obsahovala otázky 1-10. Tieto otázky sa týkajú hrozieb obchodovania s ľuďmi a reálnych vedomostí, ktoré o týchto hrozbách mládež má. Otázky sme volili tak, aby bol obraz o vedomostiach, čo najkomplexnejší. Otázky sa zameriavajú na vedomosti o obchodovaní s ľuďmi, na to, či mládež vníma obchod s ľuďmi vo svojom okolí a ktoré krajiny vnímajú ako najviac zapojené do obchodu s ľuďmi. Rovnako sme sa zaujímali o to, odkiaľ majú mladí ľudia vedomosti o obchodovaní s ľuďmi, pretože národná stratégia predpokladá spoluprácu škôl a médií. Zaujímali sme sa aj o to, čo považujú za motiváciu človeka zapojeného do obchodovania s ľuďmi a s čím najčastejšie takáto činnosť súvisí.

Druhá časť dotazníka sa zameriava na rizikovosť správania mladých ľudí, pretože hrozba obchodovania s ľuďmi rastie práve z dôvodu konzumného spôsobu života, zmeneného rebríčka hodnôt mladých ľudí, honby za peniazmi, neopatrnosti a fenoménov, ktoré priniesla zjednotená Európa. Rizikom sú otvorené hranice, spoločná mena, menšia kontrola, prepojenosť kriminálnych živlov, rýchly pohyb unesených, zavlčených ľudí. Mladí ľudia sa javia často ako neopatrní a bažiaci po dobrodružstve. V dotazníku, v druhej časti, sme otázky zostavili tak, aby sme túto hypotézu mohli potvrdiť, alebo vyvrátiť.

Následne po vyplnení dotazníkov sme výsledky vyhodnotili a interpretovali. Prvým krokom bolo triedenie údajov. Študenti vyplňali dotazníky na vyučovacích hodinách pod dozorom svojich pedagógov, čím sme predišli tomu, že by sme zozbierali niektoré dotazníky nevyplnené, alebo čiastočne vyplnené. Všetky dotazníky obsahovali kompletne údaje a matematicko-štatistické spracovanie bolo preto jednoduchšie. Následne po štatistickom vyhodnotení sme výsledky zaznamenali a relevantné údaje zdôvodnili.

7.3 Výber súboru respondentov výskumu

Výber súboru respondentov bol predovšetkým otázkou toho, ktorá skupina ohrozených ľudí je najdostupnejšia a najlepšie sa dá s ňou pracovať. Obchodníci s ľuďmi, ktorí sa stále činnosťou zaoberajú, sú skupinou, ku ktorej sa nedá dostať jednoducho a údaje by neboli relevantné. Tí, ktorí pôsobili v tejto sfére, ale svoju činnosť skončili, alebo sú momentálne vo väzbe alebo vo výkone trestu neradi o praktikách obchodníkov s ľuďmi rozprávajú, pretože v prípade, že ide o organizovaný zločin, čelia vyhrážaniu a neustále žijú v strachu o seba a svoju rodinu. Obete obchodovania s ľuďmi, ktorým sa podarilo uniknúť sú priveľmi traumatizované na to, aby svoje skúsenosti otvorene zverejňovali a zverovali sa neznámym ľuďom. Dlhé roky s nimi obvykle pracujú psychológovia a sociálni pracovníci. Pre tieto a mnohé ďalšie dôvody sme sa rozhodli pracovať so skupinou mladých ľudí, ktorá je veľmi ohrozenou skupinou.

Vybrali sme si skupinu maturantov, na prahu dospelosti, ktorí po strednej škole často odchádzajú do zahraničia za zárobkom, za vidinou lepšieho života. Rodina ich v tom obvyčajne podporuje, ale často sa ani tá nezaujíma o presné údaje týkajúce sa zamestnania. Preto sú mladí ľudia ľahkým terčom nových, premyslených praktík obchodníkov s ľuďmi. Ohrozenejšie sú dievčatá, ktoré sa ocitajú v rukách kupliarov, obchodníkov s bielym mäsom. Dotazník vyplnilo 150 študentov vo veku 18 a 19 rokov na Gymnázium na

Golianovej ulici v Nitre a v Štátnej jazykovej škole v Nitre, z celkovej vzorky to bolo 95 dievčat. Pri niektorých otázkach sme zvlášť vyhodnotili odpovede chlapcov a dievčat, nakoľko tieto boli výrazne odlišné.

7.4 Analýza a interpretácia výsledkov

Pripravili sme analýzu a zhodnotenie každej otázky samostatne a v diskusii sa budeme venovať nedostatkom, silným a slabým stránkam výskumu a práce ako takej.

Prvá otázka smerovala na zistenie spôsobu, akým sa mladí ľudia dozvedajú predovšetkým o tom, že obchod s ľuďmi sa praktizuje a stále existuje. Ponúkli sme aj možnosť, že obchod s ľuďmi nie je činný, teda neexistuje vôbec, ale danú možnosť neoznačil žiaden zo študentov. Skúsenosť s niekým, kto do obchodovania s ľuďmi bol zapojený, či už ako obeť, alebo ako vykonávateľ obchodu malo 12% študentov. Toto číslo je pomerne vysoké. Mladí ľudia nemajú jasno v termíne obchodovanie s ľuďmi a číslo predstavujúce tých, ktorí prišli do styku s niekým, kto bol zneužitý na prácu by mohlo byť ešte vyššie. Takto tvrdíme, že obchodovanie s ľuďmi pravdepodobne vnímajú cez prizmu otrokárstva, prostitúcie, alebo predaja orgánov. Médiá nehrajú významnú rolu. O obchode s ľuďmi sa cez médiá dozvedelo len 15% študentov. Pravdepodobne išlo o najviac medializované prípady, kedy sa spoločnosť venovala otázkam bezpečnosti a hrozieb. Ľudia boli dočasne ostražitejší a trávili blízky viac času, overovali si, kde sa budú nachádzať a s kým. Po odznení takýchto prípadov sa na prevenciu priveľký dôraz nekladie a ľudia sa vracajú ku každodennému zhonu a k rizikovému správaniu.

Naopak priatelia a rodina sa ukázali ako zásadné faktory. O nebezpečenstvách a hrozbách sa doma dozvedá 74% mladých ľudí a od priateľov o obchode s ľuďmi počul viac než každý tretí študent. Napriek tomu, že deti trávajú veľa času v školách, školy tomuto fenoménu nevenujú dostatok pozornosti, ak vôbec niekedy. Matoušek (2005) predstavuje prácu so sociálnymi skupinami a uvádza ich špecifiká, ale s mládežou sa v tejto oblasti pracuje veľmi málo a to riziko obchodovania s ľuďmi zvyšuje.

Druhá otázka zisťovala, kde sa podľa respondentov obchod s ľuďmi vyskytuje najčastejšie. Je zarážajúce, ako optimisticky vnímajú situáciu vo svojom bezprostrednom okolí. Západnú Európu neoznačil takmer nikto, pričom podľa mnohých zdrojov je Európa nielen cieľom obchodníkov s ľuďmi, ale aj strediskom, kde svoje obeť získavajú. Západnú Európu vníma v súvislosti s obchodom s ľuďmi len 5% študentov. Rovnako nevnímajú ani

riziká hroziace v Ázii, ktorá je pravdepodobne vzdialená geograficky aj svojou kultúrou a študenti o obchode nemajú veľa vedomostí. Podľa výberu východnej Európy, južnej Ameriky a Afriky, môžeme predpokladať, že študenti spájajú fenomén obchodovania s ľuďmi najmä s chudobnejšími krajinami. Pritom krajiny vyspelejšej Európy, aj Amerika sú často cieľovými krajinami.

Ďalej sme položili otázku, či sa na Slovensku obchoduje so ženami a deťmi. Kladne odpovedala ani nie polovica opýtaných. Hrozba obchodovania s ľuďmi a praktiky obchodníkov sú natoľko premyslené, že mladí ľudia nevnímajú odchody žien a to, že sú následne nútené k prostitúcii. Tieto prípady nie sú často v médiách, hoci ich počet je z roka na rok väčší. Často majú ľudia predsudky voči ženám, ktoré sa do takejto situácie dostali a považujú to za ich osobnú zodpovednosť, odsudzujú ich. Nevnímajú ich ako obeť. Vo veľkej miere tento výsledok pripisujeme médiám.

Podobne zaujímavý výsledok sme zistili pri otázke o obchodovaní s deťmi za účelom adopcie. Určite by bolo na zváženie položiť podobnú otázku o rok, alebo pred rokom. V čase vykonávania prieskumného dotazníka sa objavili prvé prípady pokusov o únos detí pred škôl, následne boli zmobilizované policajné hliadky, v médiách poučali deti, ako sa zachovať, rodičia odprevádzali ráno deti až k bránam škôl. Aj tomuto faktoru pripisujeme výsledok, ktorý považujeme za skreslený a to obrazom, ktorý vytvorili médiá, školy a iné authority. Kladne na zadanú otázku odpovedalo až 86 % študentov. V skutočnosti predpokladáme, že o obchodovaní s deťmi sa u nás hovorí málo. Je to ale jeden z najšokujúcejších trendov. Množstvo detských obetí stúpa. OSN uvádza na svojich webových stránkach, že je to až 1,2 milióna detských obetí ročne, čo tvorí prinajmenšom štvrtinu všetkých uskutočnených obchodov s ľuďmi. Vaníčková (2007, s. 24) zdôrazňuje, že môžeme pozorovať až desaťpercentný nárast oproti prvej rozsiahlej správe, ktorá sa venovala prostitúcii a obchodovaniu s ľuďmi. Takýto nárast je veľmi výrazný a určite predstavuje hrozivý trend, ktorý odráža stav spoločnosti a stav rodiny vo svete. Rodina má dieťa chrániť, aby sa nemohlo stať terčom takéhoto a podobných útokov.

Piata otázka mala za cieľ zistiť, či študenti vnímajú možnosti prevencie, možnosti spolupráce jednotlivých zložiek v štáte, možnosti, ktoré ponúkajú komunikačné a preventívne opatrenia, ale aj to, že oni sami môžu prispieť k redukcii obchodu s ľuďmi, ak sa budú správať zodpovedne. A najmä, ak budú komunikovať s okolím a zachovávajú si odstup od sveta peňazí a rýchleho zbohatnutia. Študenti odpovedali prevažne kladne. To, čo tu pozorujeme je svet ideálov, svet, ktorý vnímajú ako a priori dobrý.

Nasledujúca otázka bola tou, kde sa prax a teória diametrálne rozchádzali. Kým svetové médiá uvádzajú, že ročný obrat z obchodu s ľuďmi rastie, že každoročne je registrovaných viac a viac prípadov obchodovania s ľuďmi; študenti vnímajú, že obchod s ľuďmi slabne a úplne ustupuje. Dôvody vidíme v tom, ako vnímajú obchod s ľuďmi. Obchod s ľuďmi pre mladých ľudí je synonymom otrokárstva a nelegálnej prostitúcie, médiá zobrazujú len tie najšokujúcejšie prípady, ktoré nafúkne do obrovských rozmerov. „Bežné“ prípady obchodovanie s ľuďmi, ktoré sa dejú denne, ani nevnímajú. Pritom ilegálnych utečencov prechádza našimi hranicami denne niekoľko. Ak by to tak nebolo, nemali by sme utečenecké tábory a súdy by neboli zavalené prípadmi obmedzovania osobnej slobody.

Otázka s možnosťou výberu viacerých odpovedí nás samozrejme neprekvapila. Študenti si volili viaceré odpovede a praktiky obchodníkov vnímajú vcelku reálne. Veľmi dobre vnímajú to, čo OSN uvádza v každej jednej štúdií, a to fakt, že obchod s ľuďmi je veľmi výhodným obchodom, pretože sa zaobíde bez vstupného kapitálu. Naproti tomu obchod s drogami alebo zbraňami si vyžaduje veľké množstvo vstupného kapitálu. Práve preto môžeme vidieť za praktikami obchodníkov najmä snahu zarobiť. Túto možnosť označilo až 87% opýtaných. Ostatné odpovede boli viac menej vyrovnané. To, že obchodovanie s ľuďmi súvisí s chudobou si myslí až 62% študentov. Korešponduje to s ich odpoveďou na druhú otázku, kde obchod s ľuďmi lokalizovali predovšetkým do chudobných častí sveta. Viac než tri štvrtiny opýtaných, presne 78%, si myslí, že obchod súvisí najmä so sexuálnym obchodom. Obchodovanie s ľuďmi si spájajú s obchodovaním so ženami za účelom predaja na prostitúciu a iné sexuálne služby. Je to určite aj z dôvodu, že tento typ obchodu s ľuďmi sa objavuje na verejnosti najčastejšie. Často sa o ňom hovorí, rozpráva i píše. Prostitútky z východnej Európy sa neraz objavujú aj na území Slovenska a prípady mladých Sloveniek, ktoré boli zneužívané po odchode za prácou na Cyprus, Maltu, do Španielska, či Talianska sa tiež sporadicky objavujú v médiách. Obchodovanie s ľuďmi a žobranie si spojilo 44% študentov a príčiny vidíme najmä v tom, ako je obchod s ľuďmi vykreslený vo filmovej tvorbe. Ide najmä o novú filmovú tvorbu, ktorá zobrazuje žobrajúce deti z predmestí Indie alebo afrických štátov.

Práca a obchod s ľuďmi úzko súvisia a to spôsobom, ktorý je veľmi často súčasťou praktík obchodníkov s ľuďmi. Ide o lákavé ponuky práce. Mladí ľudia túžia po dobre platenej práci v zahraničnom hoteli, dovolenkovom rezorte, na farme, na stavbe. Mladé ženy sa nechajú zlákať vidinou práce modelky, tanečnice, čašníčky a uveria lichôtkam toho, kto ich chváli a nahovára. Veľa pekne sa začínajúcich prípadov končí tvrdou drinou bez pláce, odobratím pasu, bitkami, násilím, vyhrážkami. A vedľa to aj študenti, ktorí

označili prácu až v 79% prípadov. Naproti tomu, biznis s deťmi získal tiež dost percent a to až 52, čo pripisujeme už spomínaným prípadom pokusov o únos detí na Slovensku v nedávnej minulosti.

Najmenej označovaná odpoveď znela biznis s orgánmi a reálny stav odzrkadľuje, že skutočne ide, našťastie, o najmenej častú príčinu obchodu s ľuďmi na našom území. Kriminálne aktivity neodmysliteľne patria k praktikám obchodníkov s ľuďmi. Praktiky a metódy súčasných obchodníkov s ľuďmi vyžadujú aj inú trestnú činnosť, ako napríklad falšovanie dokladov, násilné zavlčenie, únos, predaj drog, korupcia. Kriminálne aktivity označilo 83% študentov v našom dotazníku.

Jedna z menej častých odpovedí znela, že obchod s ľuďmi súvisí so sociálnymi poruchami. Priame prepojenie by sme asi ťažko hľadali a dosiaľ neexistuje výskum, ktorý by sa danou problematikou zaoberal. Bolo by zrejme veľmi náročné zisťovať, či bývalí obchodníci s ľuďmi trpia sociálnymi fóbiami, poruchami správania, či majú črty psychopatickej osobnosti. Môžeme, ale predpokladať, že ak sa niekto pravidelne a bez zábran prejavuje, ako človek, ktorý je bez akýchkoľvek morálnych zásad a nedodržiava ani základné ľudské práva, zanechá to stopy na jeho osobnosti a rebríček jeho hodnôt je takmer určite pozmenený oproti tomu, čo považujeme za únosné a prijateľné pre spoločnosť. Myslia si to aj študenti, ktorý za obchodníkom s ľuďmi vnímajú človeka trpiaceho sociálnou poruchou a to až v 51% prípadov. Dôležité, ale je, aby škola, rodičia a médiá neustále upozorňovali na to, že dnešný obchod s ľuďmi je nebezpečnejší než predtým a obchodník s ľuďmi sa môže javiť, ako seriózny človek sprostredkujúci legálnu prácu. Len kvôli dôverčivosti totiž mnohí končia v osídľach neoverených agentúr a stovky kilometrov od domova, bez pomoci, ako obeť obchodovania s ľuďmi.

Informačné kampane a preventívne aktivity podporujú v zahraničí mnohé celebrity. U nás sa kampaniam OSN nevenuje toľko pozornosti. Hrozby obchodovania s ľuďmi nie sú zvyčajne súčasťou plánov triednických hodín na školách a médiá sa k tejto téme dostávajú tiež len sporadicky, po prepuknutí nejakého škandálu ako napríklad únos dieťaťa, návrat stratenej dcéry, ktorá bola roky zneužívaná v zahraničí, alebo po príchode mužov, ktorých zneužívali na prácu na stavbe, držali ich bez dokladov a peňazí, bez možnosti dopravy za ostatným drôtom. Takéto a podobné prípady potom rozvíria načas pokojné vody mediálneho priestoru a zrazu počujeme slová ako organizovaný zločin, falošné agentúry, prostitúcia, nútená práca. To, že sa obchodu s ľuďmi venuje skutočne málo pozornosti, potvrdili aj výsledky z dotazníka, kde informačné kampane za dostatočné označilo len 16% študentov. Tu vidíme priestor pre absolventov štúdia etického

poradenstva a etickej expertízy, ktorí po zhodnotení spôsobov boja proti organizovanému zločinu v tejto sfére, najmä z etických aspektov morálky, autority a tolerancie, môžu pripraviť návrhy, ako preventívne pôsobiť na mladých ľudí, pracovať so ženami a deťmi, s chudobnými komunitami a pomôcť tak predchádzať tomu, že sa stanú obeťami obchodu s ľuďmi.

Ľudia, ktorí sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, neradi o svojej skúsenosti hovoria, cítia poníženie, hanbu, strach. Pochybujú o spravodlivosti vo svete, o tom, že vinníci budú potrestaní. Neveria autoritám, pretože tie zjavne v ich prípade zlyhali. Najviac sa teda dozvedáme o tých prípadoch, ktoré sa týkajú priamo nášho územia, ktoré sa dejú tu a teraz. Slovensko je cieľovou krajinou prostitútok z Rumunska, Moldavska, Ruska a iných krajín. Aj preto o prostitúcii, ktorá súvisí s obchodom s ľuďmi počulo až 95% študentov vyplňajúcich dotazník. Zvyšných 5% označilo, že počuli najviac o obchodovaní za účelom práce. V tomto prípade je Slovensko zdrojom. Obchodníci odnášajú, unášajú, alebo len sprostredkujú prácu Slovákom, ktorí až následne zistia, že boli oklamaní a zneužití. O obchodovaní za iným účelom síce mladí ľudia vedia, ale nepočuli o ňom toľko.

Na záver prvej časti dotazníka sme sa pýtali na motiváciu obchodníka s ľuďmi. Dôvody obchodu s ľuďmi sú predovšetkým ekonomické a to potvrdili aj názory študentov, ktorí prvú odpoveď, ktorá znela, že to obchodníci robia kvôli túžbe po nákladnom, luxusnom živote, označili až v 93% prípadov. Rovnako silná je aj mocenská motivácia, túžba obsadiť teritórium, budiť strach, získať rešpekt. Najmä v organizovaných štruktúrach, v gangoch, ide obchodníkom o to, aby získali v danej štruktúre lepšie postavenie a moc. Túto možnosť si zvolilo 67% študentov.

To, že svoje praktiky vykonávajú obchodníci s ľuďmi len ako súčasť inej trestnej činnosti si mladí ľudia nemyslia. Skôr je to naopak, že obchod s ľuďmi, prinesie so sebou nutnosť pracovať s dokladmi, s drogami, s dopravou, korumpovať okolie a authority, ktoré by mohli obchod odhaliť. Súvis obchodu s ľuďmi a inej trestnej činnosti označilo 42% študentov. Najmenej z nich si myslí, že obchod prebieha na objednávku alebo z donútenia. Obchod na objednávku si označilo 39% študentov, ale reálne je pravdepodobnosť, že obchod prebehne na objednávku, oveľa vyššia. Ako každý obchod, aj obchod s ľuďmi, sa musí riadiť pravidlom ponuky a dopytu. Bohatí Švédi podľa Andersonovej a Davidsonovej (2003, s.30) až v šiestich prípadoch z desiatich pripustili, že migrantov, ktorí pre nich pracujú, ponížujú, zosmiešňujú, neplatia ich dostatočne a zneužívajú ich na prácu. Nezaujímajú sa o to, odkiaľ prišli a či neboli k práci donútení sprostredkovateľom alebo agentúrou.

Obchod z donútenia označilo len 9% opýtaných. Je ťažké si predstaviť, že navzdory svojmu presvedčeniu a morálnym zásadám sa niekto nechá vlákať do pasce pomoci obchodníkov s ľuďmi. Hlavnou motiváciou v tomto prípade môže byť strach, alebo peniaze. Preto je dôležitá právna a morálna autorita štátu, ktorá by zabránila tomu, aby sa ľudia obávali ísť na políciu a ohlásili takéto prípady.

Druhá časť dotazníka sa zaoberala rizikovosťou správania mladých ľudí. Mladí ľudia sú nesmierne ohrozenou skupinou, čo sa týka obchodovania s ľuďmi. Ohrození sú rovnako chlapci, ako aj dievčatá a veľkosť ohrozenia vyplýva aj z ich osobnosti a z ideálov, ktoré majú. Mladí ľudia túžia po ľahkom živote v zahraničí, po dobrej a dobre platenej práci, túžia po úspechu a uznaní a zároveň veria v dobro ľudí, ktorí im ponúkajú pomoc. Nemajú zlú skúsenosť, ktorá by im otvorila oči a nemajú ani dostatok informácií. Zároveň žijeme vo svete krízy morálnych autorít. Mladí ľudia neveria, že obavy ich rodičov sú oprávnené a ich hodnotový rebríček sa nezhoduje s rebríčkom ich rodičov, či učiteľov. Prispievajú k tomu médiá, ktoré zobrazujú ideálny svet, krásnych, bohatých a úspešných mladých ľudí. V prípade, že sa niečo v okolí mladých stane, ešte stále veria v spravodlivosť. Ale ako povedal Seneca, mali by sme dúfať v spravodlivosť, ale byť pripravení na bezprávie. A práve to je dôležité v boji proti praktikám obchodníkov s ľuďmi. Musíme dúfať a veriť, že svet bude lepší, že tí, čo zodpovedajú za bezpečnosť v štáte budú pracovať zodpovedne a svedomito, ale zároveň musíme dbať na prevenciu a učiť mladých, slabých, sociálne znevýhodnených a deti predchádzať situáciám, ktoré vedú do pasce obchodníkov s ľuďmi. Keďže mladí ľudia sa často správajú rizikovo, vložili sme do dotazníka otázku na zistenie reálneho stavu.

V prvej otázke sme sa pýtali, či by prijali pozvanie na luxusný výlet od cudzieho človeka. Slovo luxusný má magickú moc a vo svete, kde sa všetko meria hodnotou peňazí sa prejavili charaktery mladých ľudí aj v tomto prípade. Súhlasne by reagovalo celkovo 85% študentov. Mladí ľudia nemajú obavy a zábrany. Príčiny musíme hľadať v kríze morálnych hodnôt. Morálka sprevádza celý náš život, našu každodennosť, naše vzťahy. Človek si musí morálne hodnoty nielen uvedomovať, ale aj osvojiť a prijať za vlastné. Ovplyvňovať a viesť nás všetkých musí láskavá výchova v rodine a škola a nie krivý obraz v masmédiách a ulica. Keďže ženy sú ohrozenejšou skupinou, je prekvapujúce a šokujúce, že dievčatá odpovedali kladne až v 93% prípadov. Mravnosť je definovaná ako to, čo je eticky dobré, ale prijať výlet od cudzieho človeka nemôžeme považovať za vhodné, dobré, bezpečné a v prípade, že vieme, v akom svete žijeme, tak ani za mravné.

Druhá otázka bola nasmerovaná podobne. Keďže väčšina prepravených osôb, ktoré sa stali obeťou obchodovania s ľuďmi, bola prepravená násilím po bitke, uspatí, alebo užití drog, ale väčšinou so svojím únoscom išli v prvom štádiu dobrovoľne pod zámienkou pomoci, ponuky práce a podobne; pýtali sme sa, či by mladí ľudia prijali ponuku odviezť sa luxusným autom domov. Podobne ako v prvom prípade sme zistili, že 92% by s tým nemalo problém. Aj tu sme vzorku rozlíšili na dievčatá a chlapcov a v tomto prípade kladne odpovedalo 95% dievčat. Spinoza tvrdil, že človek sa neriadi len pravidlami, príkazmi, nariadeniami a obmedzeniami, ale hlavne tým, čo hľadá a po čom túži. Je veľmi ťažké netúžiť po tom, čo denne vnímame prostredníctvom spoločnosti a médií ako jediné dôležité. Mladí túžia po luxuse, po pohodlí a bohatstve. Ak doma nie sú vedení k iným hodnotám a nevidia správnu cestu, ľahko skĺznu z cesty. Toto využívajú nové praktiky obchodníkov s ľuďmi. Títo zámerne vsádzajú na vidinu luxusu a peňazí, na obraz krásneho pohodlného života, dobrodružstva a nezávislosti.

Tretia úloha si vyžadovala dlhšie a dôkladné premýšľanie, keďže v dotazníku mali študenti zoradiť negatívne správanie podľa závažnosti. Na zozname sa ocitli krádeže, užívanie drog, alkoholizmus, prostitúcia, týranie a vandalizmus. Naša spoločnosť je k závislostiam veľmi tolerantná. Študenti na najnižších priečkach umiestnili alkoholizmus a užívanie drog. Alkoholizmus uviedlo na poslednom mieste až 72% opýtaných, všetci ostatní uviedli na poslednej priečke vandalizmus. Užívanie drog sa vyskytlo na druhom mieste až u 65% študentov. Nasledovali krádeže, prostitúcia a na vrchole rebríčka týranie. Človek veľmi ťažko nesie, keď mu niekto obmedzí jeho osobnú slobodu, jeho pohyb, keď je vydaný napospas iného. Týranie ničí ľudskú osobnosť, podryva naše predstavy o sebe samom, nabúra rebríček hodnôt, ktorým sme dovtedy žili. Na vrchole rebríčka negatívneho správania sa ocitá týranie u 66% opýtaných. Znamená to, že správanie obchodníkov s ľuďmi považujú za odsúdeniahodné a nestotožňujú sa s ním. Všetci ostatní, ale na vrchole rebríčka uviedli prostitúciu. 34% je výrazne vysoké číslo a na rozdiel od prvého údajá hovorí o tom, prečo nevieme o prípadoch obchodovania so ženami toľko, ako by sme mohli, mali, alebo potrebovali. Nečudo, že obeť cíti hanbu a opovrhovanie. Takéto správanie považujú mnohí za neprijateľné, často sa s ním nevyrovná ani rodina obeť a mnohokrát dávajú obeť za vinu, že sa do takej situácie vôbec dostala. Pritom dokumenty uvádzajú, že ročne prináša obchod s bielym mäsom niekoľkomiliónové zisky gangom a zločineckým skupinám. V študentoch by sme mali budovať na hodinách etiky a na triednických hodinách zmysel pre spravodlivosť, ale mali by sme aj vzbudzovať v nich

súciť a pomôcť im naučiť sa chápať, povzbudzovať a podporovať tých, čo sa ocitnú v núdzi.

Do problémov sa najčastejšie dostávajú ľudia bez dostatočnej podpory a tí, ktorí majú pocit, že za nimi nik nestojí. Nemajú pocit, že niečo opúšťajú, keď si vyberú odchod do zahraničia, do neistoty. Doma nenechávajú žiaden kontakt a sú ľahkou obeťou obchodníkov, ktorú netreba dlho presviedčať. Aj po zlej skúsenosti často zotrávajú obeť u svojho trýzniteľa, pretože nemajú silu pokúsiť sa odísť. Nemajú totiž kam odísť. Preto sme sa v ďalšej otázke pýtali, či študenti cítia dostatočnú podporu v rodine a v škole. Dôležité je slovo dostatočný, pretože podpory sa im určite dostáva. Ale ako často počujeme v médiách, doba je ťažká a rodičia trávajú veľa času v práci, sústredia sa na zabezpečenie materiálnych potrieb svojich detí a nie na zabezpečenie ich emocionálnych potrieb a obohatenie duševného života. Média v tomto prípade majú pravdu, aspoň podľa našej analýzy výsledkov z dotazníka. Záporne totiž odpovedalo až 47% študentov. Mladí ľudia nemajú pocit, že by ich rodina a škola podporovala dostatočne. Hľadať za tým musíme predovšetkým súčasný stav spoločnosti. Hodnoty, ktoré vyznávame, sa na čele rebríčka časom zmenili a sú tam peniaze, práca, vplyv, úspech, či uznanie a pohodlie. Návrat k rodine, láske, priateľstvu a duchovnu je nevyhnutný, v opačnom prípade speje ľudstvo k tomu, že samo posilní kriminálne živly a posielajú sa tým do záhuby.

Cieľom etickej výchovy je podporovať prosociálne správanie a žiaci sa od základnej školy stretávajú s pojmami ako sebavedomie, sebaúcta, empatia, ľudská dôstojnosť, tolerancia. Napriek tomu, že teoreticky všetky princípy ovládajú, v praxi sa stretávajú s nepochopením a riešia pubertálne krízy a krivdy, ktoré veľmi intenzívne prežívajú. Dôsledkom toho je, že sú ľahkým terčom obchodníka s ľuďmi, alebo sa nechajú zlákať na nejakú trestnú činnosť, pridajú sa k sekte, chuligánskej skupine a podobne. Preto sme sa opýtali, či sa majú na koho obrátiť, v prípade, že majú závažný problém. Kladne odpovedalo 91% študentov. Pozitívne je, že majú útočisko. Zvyšných 9% je však príliš veľa mladých ľudí, ktorí zostávajú so svojimi problémami sami a stávajú sa tak čakajúcou obeťou. Tu je priestor na prácu školského psychológa, triedneho učiteľa, sociálneho pracovníka a hlavne rodiny.

Šiesta otázka sa zameriavala na zistenie postoja mladých ľudí k tým, ktorí sa stali obeťami obchodu s ľuďmi. Z toho, ako človek pristupuje k inému človeku v núdzi, môžeme dobre vidieť stav spoločnosti a zároveň predpokladať, ako by sa zachoval, keby sa sám stal obeťou. Študenti aj v tomto prípade mohli označiť viaceré odpovede. S obeťami obchodovania sa nemá záujem stykať každý tretí študent. Stať sa obeťou môže každý,

a preto je nepochopiteľná netolerantnosť a obmedzenosť mladých ľudí, ktorí pripisujú obeti nejaký podiel viny na tom, čo sa jej stalo. Súcit prejavilo 48% študentov, ktorí predpokladajú, že obeť sa nemajú dobre a majú pretrvávajúce psychické problémy. Naopak, až 25% mladých si myslí, že obeť sa zaradili do normálneho života a majú sa dobre. Je ťažké predstaviť si ako sa zmení život človeka, ktorý načas stratil všetko, čo považujeme za bežné a prirodzené, ale najmä stratil ľudskú dôstojnosť. Do normálneho života sa možno zaradia, ale bežným životom ich sprevádza strach, pocit neistoty a predovšetkým zlé spomienky.

Ak žijeme v súlade s kresťanskou etikou, netvrdíme, že niekto je vo svojej podstate len zlý. Neodsudzujeme ľudí. A už vôbec by sme ich nemali odsúdiť na základe konania, ktoré sami neovplyvnili. Napriek tomu, že deti učíme tolerancii, v dotazníku až 38% študentov uviedlo, že obeť obchodovania odsudzujú. To znamená, že predpokladajú, že za svoje konanie môžu obeť samé, že si svoj osud ovplyvnili svojim konaním. To je ale v rozpore s neopatrným správaním samotných študentov, ako vyplynulo z prvých otázok druhej časti dotazníka. V dnešnom svete nemôžeme odsudzovať iného za to, že sa stal obeťou zločinu, pretože zločin je silnejší a jeho praktiky opatrnejšie a ďalšou obeťou môžeme byť my.

Obeť sa dostávajú na okraj spoločnosti, čo si myslí až 64% opýtaných, ale na druhej strane až 79% tvrdí, že sa im venuje dostatok pozornosti. Obeť určite dostávajú právnu, etickú, psychologickú, poradenskú pomoc, ale najdôležitejšia je pomoc okolia, pomoc v každodennom živote, pomoc každého človeka. Ľudia musia byť vnímavejší, senzitívni k svojmu okoliu a eliminovať tým riziko.

Posledná otázka znela, či si mladí respondenti vedia predstaviť, že sa oni sami stanú obeťou obchodu s ľuďmi. Kladne odpovedalo len 21% študentov. Zlo je v našej spoločnosti prítomné, a hoci je to relatívny pojem, musíme rozumieť tomu, že niektorí ľudia bažia po moci a peniazoch a v záujme vlastného prospechu sú schopní prejsť sa ako nespravodliví, nemorálni, netolerantní, jednoducho sú ochotní negovať to, čo v nich budovala rodina a škola a porušiť pravidlá, normy. Niektorí odopru ľudským bytostiam ich základné práva a to všetko pre svoje vlastné ego. Je dobré byť pripravený na to, že na svete takýto ľudia sú. Je dobré vedieť, ako sa správať, je dobré mať kladné vzťahy a cítiť podporu v rodine, v škole, v priateľoch. Mladí ľudia musia vnímať, že dôležitá je komunikácia, prevencia a morálka.

7.5 Diskusia

Výsledky nášho výskumu sú obmedzené vekom respondentov a geografickým obmedzením na jeden priestor, ale aj časovým obmedzením skúmania. Jednoznačne vnímame, že v spoločnosti je priestor, ktorý musíme využiť. Sociálni pracovníci, psychológovia, rodičia, učitelia, médiá, ale aj absolventi etickej expertízy a bežní ľudia, tí všetci musia dbať na zdôrazňovanie hodnôt, riešiť morálne konflikty a pomáhať ich riešiť mladým, menej vzdelaným a tým, čo sa ocitnú v kríze. S potenciálnymi obeťami treba o praktikách obchodníkov s ľuďmi komunikovať, treba ich vzdelávať, informovať. Tí, ktorí pomáhajú obeťami, by mali aplikovať vo svojom povolání základné etické zásady. Často je podľa Kopinca (2006) potrebná aj určitá forma psychoterapie, krízovej intervencie, nutný je zvláštny prístup človeka, ktorý s obeťou obchodovania hovorí a pracuje s ňou.

Potvrdili sa všetky hypotézy, ktoré sme si stanovili a výrazne vnímame to, že mládež túži po hmotných hodnotách a súčasne nie je dostatočne vedená rodinou a školou. Zlyhávajú aj informačné kampane, keďže respondenti preukázali nedostatočné vedomosti o obchodovaní s ľuďmi, o praktikách obchodníkov a o hrozbách obchodovania v súčasnosti. Obchodovanie s ľuďmi si často zamieňajú s historickým fenoménom otrokárstva a ako súčasný jav ho vnímajú prevažne len v spojitosti s chudobnými krajinami. Rovnako sa potvrdilo, že mládež je veľmi liberálna a má laxný prístup k závažným témam, akou je napríklad prostitúcia. Potvrdila sa aj naša hypotéza o kríze hodnôt. Mladí ľudia opovrhujú inakosťou, chudobou a prejavmi slabosti. Uznávajú hodnoty, ktoré vidia doma a v médiách a na prvé priečky kladú úspech, financie, uplatnenie, zábavu, relax. Nemožno to pripisovať ich veku a neskúsenosti, ale je potrebné vnímať, že takto sa formuje naša budúcnosť a podniknúť kroky, ktoré to zmenia..

Obchodovanie s ľuďmi sa neriadi princípmi spravodlivosti, nestáva sa to tým zlým a ani na základe zásluh. Ako každý obchod, uskutočňuje sa tak, že sa prepraví tovar a v tomto prípade je tovarom človek. Nemôžeme sa spoľahnúť na to, že ten, kto koná dobro, žije mravne a pohybuje sa v dobrých kruhoch sa obeťou nestane. Naopak, musíme upozorňovať na to, že ľudia si musia pomáhať, musia byť opatrní, riadiť sa dobrými mravmi a nesnažiť sa za každú cenu zbohatnúť. Hoci kriminálne činy sú súčasťou ľudstva od jeho vzniku, nesmieme rezignovať a spoločne musíme bojovať za lepší a bezpečnejší svet.

Absolventi aplikovanej etiky sa môžu v tomto boji tiež úspešne uplatniť, keďže problémom je najmä hodnotový rebríček a vnímanie seba samého, tak u obete ako aj u trýzniteľa. V spoločenskej sfére môžu absolventi pracovať v azylových domov, intervenčných a krízových centrách, ako sociálni pracovníci, policajti, ale aj v sfére mimovládnych organizácií na pomoc obetiam. V súčasnosti je veľkým problémom aj fakt, že dostupné dáta sú nesystematické a nepresné. Informácie z rôznych zdrojov a od rôznych ľudí by sa mali zbierať, analyzovať a vyhodnocovať, čo by prospelo spoločnosti, pomohlo v boji proti obchodovaniu s ľuďmi, zlepšilo prevenciu a umožnilo zostaviť plán spolupráce medzi jednotlivými krajinami. Zároveň by tým teoretici, učitelia, psychológovia, filozofi a etici získali lepší náhľad na to, čo v spoločnosti vyžaduje zmeny, aká kríza hodnôt vo svete je a kde sú možnosti na nápravu a zmenu.

ZÁVER

Hrozba súčasných praktík obchodníkov s ľuďmi je neustále prítomná v našej spoločnosti, hrozba je o to silnejšia, že praktiky obchodníkov stavajú na kríze hodnôt v súčasnej spoločnosti. Ľudia žijú pre kariéru, peniaze a vidina ľahšieho života ich láka. Prácu polície sťažuje to, že hranice sú otvorené, technika dokonalejšia a zločin roztrieštený. Obchodovanie s ľuďmi môžeme nazvať aj moderným otroctvom, keďže obchodníci odnímu obetiam základné práva, ponížujú ich, týrajú a zneužívajú ich telo, ich prácu. Tento stav je stále rozšírenejší a hovorí sa až o dvoch miliónoch obetí ročne.

Obchodovanie s ľuďmi najviac posilňuje chudoba. Chudobné krajiny sú ohrozenejšie, ale ohrozené sú aj chudobnejšie, sociálne slabšie komunity. Vzťahy sú nevyrovnané a ekonomika sa zmieta v kríze. Ekonomická kríza ešte vyhrotila rozdiely medzi ľuďmi a bohatí si môžu dovoliť aj to, čo nie je v súlade s morálkou, alebo si to aspoň myslia. Stále je mnoho krajín, kde sa toleruje to, že sa porušujú ľudské práva. Otvorene sa pranierujú ženy, podporuje sa detská práca, zatvárajú sa oči pred problémami, akými je prostitúcia alebo týranie v rodine.

Najviac obetí pochádza z krajín, kde prebiehajú nepokoje, politická situácia nie je stabilná a to vplýva na všetky oblasti života. V afrických, ázijských krajinách, v bývalých krajinách Sovietskeho zväzu, ale aj v Južnej Amerike sa pozornosť orientuje na politiku a riešenie základných potrieb obyvateľstva, ktoré je neinformované. Západný svet je zase príliš egocentrický, ľudia sa orientujú na seba a svoje potreby. Správajú sa konzumne. Takmer všetko sa dá kúpiť, zaplatiť. Aj preto je stále záujem o pohodlný a ľahký život, ktorý údajne zabezpečí dostatok peňazí. Za peniaze sa dá kúpiť práca, služba, sex. Obete obchodovania s ľuďmi nepoznajú krajinu, jazyk a sú týrané a aj po návrate domov pranierované a odsúdené, alebo diskriminované.

Štatisticky a matematicky vyjadriť rozsah tohto problému nie je možné, pretože každá štúdia je čiastková, nepresná. Presná ani nemôže byť, pretože obchod s ľuďmi prebieha aj v tajných štruktúrach, ktoré dodnes neboli odhalené. Keďže praktiky obchodníkov s ľuďmi sa zmenili je ťažké odhaliť objednávateľa, alebo toho, kto za všetkým stojí. Hodnoty, ktoré takýto ľudia vyznávajú sú šokujúce a nepochopiteľné. Ich hlavným cieľom je zisk za každú cenu.

Každé zlo si zaslúži adekvátny trest. Keďže vydieranie, korupcia, predaj zbraní, alebo drog sa dajú odhaliť ľahšie, rastie množstvo prípadov obchodovania s ľuďmi. Obchodník zostane veľakrát nepotrešaný, keďže obeť je ďaleko, bez peňazí, dezorientovaná, neovláda

jazyk, je bezmocná a má strach. Okrem týchto, už aj tak závažných faktorov, je obvykle v cudzej krajine nelegálne.

Obchodovanie s ľuďmi ide ruka v ruke s porušovaním základných ľudských práv. Hrozba je v tom, že všetci sa spoliehame na to, čo v nás buduje spoločnosť, a teda, že sú práva, ktoré nám patria za každých okolností. Pocit neistoty, ak o ne prídeme, je veľmi silný. Celá spoločnosť by sa mala snažiť obetiam pomôcť začleniť sa späť do normálneho života. Obete stratia istoty. Upnú sa na človeka, na duchovno, ich rebríček hodnôt sa nenávratne zmení. Musia sa naučiť znova vidieť dobro. Nestačí, ak im v tom pomôžu odborníci, pracovať na tom musíme všetci. Ľudia musia znovu objaviť hodnotu ľudskosti.

Dôležité je pracovať na úrovni školy, mesta, krajiny, ale aj v medzinárodných organizáciách. Medzinárodné pôsobenie obchodníkov s ľuďmi ohrozuje každú krajinu. Je jedno, či je to cieľová krajina, alebo krajina z ktorej pochádzajú obeť. Okrem toho, že to naruší vzťahy medzi krajinami, zmení sa tým aj pracovný trh. Ohrození sú ľudia v krajine, do ktorej sa „otroci“ na prácu prevádzajú, ale ohrozené sú aj krajiny, kde prekvitá prostitúcia. Nehovoríme len o zdravotných a spoločenských rizikách, ale najmä o tých morálnych.

Na základe zarážajúcej nevedomosti, ktorú preukázali študenti, ktorí ani nepripúšťali, že čosi také ako ocitnúť sa v pozícii obeť sa môže stať, môžeme konštatovať, že ľudia na Slovensku majú o obchodovaní s ľuďmi skreslené predstavy. Ani obeť samé nepočítali s tým, že by sa mohli stať obeťami obchodníkov s ľuďmi a správali sa rizikovo. Médiá neponúkajú skutočný obraz o obchodovaní s ľuďmi a to situáciu ešte zhoršuje. Aby sme zistili reálny stav vedomostí a skúseností mladých ľudí, pripravili sme dotazník pre žiakov maturitného ročníka strednej školy. Dotazník vyplnilo v Nitre 150 študentov. Výsledky ukázali, že je potrebné sústrediť sa na návrat k tradičným hodnotám a na výchovu k spolupatričnosti. Dôraz musíme klást' na morálny život, rodinu, empatiu a ľudskú dôstojnosť.

Byť moderný znamená byť informovaný, klásť otázky, byť všímavý k svojmu okoliu. Nemôžeme dopustiť, aby sa ľudia kvôli vidine lepšieho života stali obeťami. Základnou modernou praktikou obchodníka je totiž pôsobiť dôveryhodne a ponúknuť alternatívu. Preto musíme vidieť alternatívu lepšieho života v tom, čo nám ponúka sociálna sféra a moderná spoločnosť, ale aj rodina a priatelia, ako hodnoty, ktoré sa vytrácajú, hoci sú najväčšími istotami, aké v živote človek môže nájsť.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- AI. 2005. Antislavery International: *Protocol for Identification as an Assistance to Trafficked Persons and Training Kit*. [Online] 2005. Dostupné z: <http://www.antislavery.org/homepage/resources/PDF/Protocoltraffickedpersonskit2005.pdf>
- ANDERSON, B.- O'CONNELL DAVIDSON, J. 2003. *Is trafficking in human beings demand-driven?*. A multi-country pilot study, International Organization for Migration, Ženeva 2003. 50 s. ISSN 1607-338X.
- ASEM. 2002. *Promoting gender equality to combat trafficking in women and children*, Seminar report, ASEM with Ministry of Foreign Affairs, Sweden, UNIFEM, UNESCAP, Bangkok 2002. 71 s. ISBN 1- 932827-12-9.
- AYOTTE, W. 2000. *Separated children coming to Western Europe: Why they travel and how they arrive*. Londýn: Save the Children, 2000, 94 s. ISBN 1-84187-036-6.
- BAUMGARTNER, F. 2001. *Zvládanie stresu- coping*. In: Výrost, J.-Slaměník, I. (Eds.): *Aplikovaná sociálná psychologie II*. Praha: Grada Publishing, 2001, s. 191-208. ISBN 80-247-0042-5.
- BÁRTA, M.- KOVÁŘ, M. et al. 2011. *Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur- Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*. Praha: Academia, 2011, 816 s. ISBN 978-80-200-2036-9.
- BIVS. 2000. *Unaccompanied minor migrants as a vulnerable group*. Berlín: Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung, 2000, 31 s. ISBN 978-92-2-124197-3.
- BOONPALA, P. a KANE, J. 2002. *Unbearable to the human heart: Child trafficking and actions to eliminate it*. Ženeva: ILO-IPEC, 2002, 94 s. ISBN 9221130886.
- BRUNOVSKIS, A.- SURTEES, R. 2007. *Leaving the past behind?* Oslo: Fafo, 2007, 158 s. ISBN 978-827-422-607-4.
- BRUSSA, L. 1999. *Health, migration and sex work*. Amsterdam: TAMPEP International Foundation, 1999. 24 s.
- CUZUIOC-WEIS, B.- LACROIX, CH. 2010. *Study on Post-Trafficking Experience in the Czech Republic, Hungary, Italy and Portugal*. Vienna: 2010, 132 s. ISBN 978-3-900-411-53-4.
- ČÍRTKOVÁ, L.- VITOUŠOVÁ, P. a kol. 2007. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007, 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
- DESSY, S.- PALLAGE, S. 2003. *The economics of child trafficking*. Quebec: Universities of Laval and Quebec, 2003, 16 s.

- DOTTRIDGE, M. 2006. *Action to prevent child trafficking in South Eastern Europe*. Ženeva: International Federation Terre des Hommes and UNICEF, 2006. 35 s.
- ELLSBERG, M.- HEISE, L. 2005. *Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researcher and Activist*. Washington DC: World Health Organization PATH, 2005, 248 s. ISBN 92-4-154647-6.
- ELLSBERG, M.- HEISE, L. 2005. *Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researcher and Activist*. Washington DC: World Health Organization PATH, 2005, 248 s. ISBN 92-4-154647-6.
- EUROPOL. 2005. *Organised crime situation*. [Online] 2005. [cit. 2.1.2012] Council of Europe, Strasburg, dostupné: http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_cooperation/Combating_economic_crime/8_Organised_crime/Documents/Report2005E.pdf
- GOGA, R. – MALANKEVIČ, J. 2000. *Internacionalizácia organizovaného zločinu*. In: Policajná teória a prax, 2000, č.3.
- Haagsky program. 2005. *Posilňovanie slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v Európskej únii*, Úradný vestník EÚ: 2005/C 53/01.
- HORECKÝ, K. 1997. *Zločin kráča Európou*. Žilina: Knižné centrum, 1997, 181 s. ISBN 80-88723-76-0.
- KANE, J. 2007. *Nelegálne obchodovanie a zneužívanie na prácu*. Brožúry Daphne. Brusel: Európska komisia, 2007, 25 s.
- KOPINEC, P. 2006. *Praktický manuál sociálneho pracovníka v azylových zariadeniach na Slovensku*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2006, 72 s. ISBN: 80-89185-24-X.
- KOVÁTS, A. a kol. 2006. *Praktická sociálna práca s utečencami- prístup cez ľudské práva*. Budapešť: Menedék, 2006, 235 s. ISBN: 963 06 0862 6.
- KUBA, D. 2011. *Darovanie orgánov. Etické a právne aspekty*. In: Bedeker zdravia [Online].2011.[cit.2.3.2012],dostupné:<http://www.bedekerzdravia.sk/index.php?main=article&id=99>.
- KUBÍKOVÁ, I. 2002. *Organizovaná trestná činnosť – jej záujmové sféry a základné formy konania*, In: Alarm Magazín, Bratislava, 2002, č. 2.
- LEVICKÁ, J. 2006. *Na ceste za klientom: Metódy, formy a prístupy v sociálnej práci*. Trnava: Prosocio, 2006, 334 s. ISBN 80-969454-0-8.
- LISOŇ, M. – STIERANKA, J. 2004. *Organizovaná kriminalita v SR*. Bratislava: Akadémia PZ SR, 2004, 260 s. ISBN 978-80-8054-315-0.

- MALANKEVIČ, J. 2001. *Právna úprava OSN v boji proti nadnárodnému organizovanému zločinu*. Bratislava: MV SR- sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality, 2001, 125 s. ISBN 978-80-7160-227-9.
- MARSINA, R. 1975. *K problematike druhého nevoľníctva*. In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Historica 26, 1975, s. 39-50.
- MASLEN, J.-BRNULA, P. 2004. *Sociálna práca s utečencami*. Bratislava: OZ Sociálna práca, 2004, 108 s. ISBN 80-89185-06-1
- MATOUŠEK, O. a kol. 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN: 80-7367-002-X.
- MURDZA, K. 2006. *Organizovaný zločin ako multisektorová bezpečnostná hrozba*. In: Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2005 – 2006, MO SR: Bratislava, 2006, s.665.
- MUSIL, J. 1993. *Metodika vyšetrovania jednotlivých druhov trestných činov*. UK Praha: Karolinum, 1993, 180 s. ISBN 80-7066-602-1.
- NOŽINA, M. 2003. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis, 2003, 407 s. ISBN 80-7312-018-6.
- Rada Európy.2006. *Obchodovanie s ľuďmi*. [Online] 2006. [cit. 2.1.2012] Národný program, dostupné :
http://www.radaeuropy.sk/swift_data/source/dokumenty/ikre/aktivity/Obchodovanie%20s%20ludmi/Narodny_program.doc.
- Správa Expertnej skupiny o obchodovaní s ľuďmi*, časť II. 2005. Praha: Kufr, 2005. ISBN 80-7338-044-7, dostupné: <http://www.ok.cz/iksp/docs/320.pdf>
- ŠANTA, J. 2008. „Zločinecká skupina – medzinárodneprávne súvislosti a praktické skúsenosti.“ *Justičná revue* 60, č. 8-9, 2008,1157-1166.
- ŠENOVSKÝ, J. 2007. *Obchod s lidskýma orgány*. [Online] 2007. [cit. 2.1.2012] Dům financí, dostupné: <http://dumfinanci.cz/clanky/81-obchod-s-lidskymi-organy/>
- VANÍČKOVÁ, E. 2007. *Dětská prostituce*. Praha: Grada, 2007, 141 s. ISBN: 978-80-247-2218-4.
- ZIERER, B. a kol. 2006. *Social Work and Trafficking In Women*. Vienna: FH-campus wien, 2006, 185 s. ISBN: 3-9502049-3-8.
- ŽIVČICOVÁ, E. 2006. *Základy psychológie*. Trenčín: Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov, 2006, 98 s. ISBN 80-8075-152-8.

PRÍLOHA A

VEDOMOSTI O HROZBE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

1. Ako ste sa dozvedeli o tom, že obchod s ľuďmi existuje aj dnes?
  1. Mám skúsenosť s niekým, kto bol sám obeťou alebo obchodníkom
  2. Z médií
  3. Nemám takú vedomosť
  4. Od rodičov
  5. V škole
  6. Od kamarátov

2. Obchod s ľuďmi existuje
  1. v západnej Európe
  2. v Ázii
  3. v južnej Amerike
  4. vo východnej Európe
  5. v Afrike

3. Obchody s deťmi a ženami pre sexuálne účely u nás
  1. sú
  2. nie sú

4. Prípady obchodovania s novorodencami za účelom adopcie a predaja u nás
  1. sú
  2. nie sú

5. Obchodovaniu s ľuďmi sa dá predchádzať a úplne vyhnúť
  1. áno
  2. nie

6. Obchodovanie s ľuďmi má klesajúcu tendenciu
  1. áno
  2. nie

7. Obchodovanie s ľuďmi súvisí predovšetkým s:

1. chudobou
2. sexuálnym obchodom
3. žobraním
4. prácou
5. biznisom s deťmi
6. biznisom s orgánmi
7. užívaním drog
8. kriminálnymi aktivitami
9. snahou zarobiť
10. sociálnymi poruchami

8. Informačné kampane a preventívne aktivity sú:

1. dostatočné
2. nedostatočné

9. Najviac som počul o obchodovaní za účelom:

1. prostitúcie
2. adopcie
3. pornografie
4. predaja orgánov
5. práce
6. zneužívania na trestnú činnosť

10. Obchodníci s ľuďmi vykonávajú túto činnosť, lebo:

1. chcú luxusne žiť
2. chcú mať moc
3. ako súčasť inej trestnej činnosti
4. na objednávku
5. z donútenia

PRÍLOHA B

RIZIKOVOSŤ SPRÁVANIA MLADÝCH ĽUDÍ

1. Prijal by si za určitých podmienok pozvanie na luxusný výlet od cudzej osoby:

1. áno
2. nie

2. Prijal by si za určitých podmienok ponuku na odvoz luxusným automobilom domov od cudzej osoby:

1. áno
2. nie

3. Zoraď negatívne správanie podľa závažnosti:

Krádeže, užívanie drog, alkoholizmus, prostitúcia, týranie, vandalizmus

4. Cítiš dostatočnú podporu v rodine a v škole:

1. áno
2. nie

5. Máš sa na koho obrátiť, ak máš problém

1. áno
2. nie

6. Čo si myslíš o obetiach obchodu s ľuďmi, ktoré sa vrátili do bežného života:

1. odsudzujem ich
2. nemám záujem sa s nimi stýkať
3. majú sa dobre, zaradili sa do normálneho života
4. nemajú sa dobre, majú psychické problémy
5. sú na kraji spoločnosti
6. venuje sa im dostatok pozornosti

7. Vieš si predstaviť, že by si sa stal obeťou obchodu s ľuďmi:

1. áno
2. nie